

Nametljivo ponašanje u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i praksi

Juzbašić, Paula

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:706146>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-04**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)





REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Katedra za Kazneno pravo

Paula Juzbašić

NAMETLJIVO PONAŠANJE U HRVATSKOM
KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI

- Zagreb, lipanj 2022. –



**REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET**



Katedra za Kazneno pravo

Student:

Paula Juzbašić

Naslov diplomskog rada:

**NAMETLJIVO PONAŠANJE U HRVATSKOM
KAZNENOM ZAKONODAVSTVU I PRAKSI**

Kolegij:

KAZNENO PRAVO

Mentor:

Izv.prof.dr.sc. Marta Dragičević Prtenjača

- Zagreb, lipanj 2022. –

Izjava o izvornosti

Ja, Paula Juzbašić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Paula Juzbašić, v.r.

Uhođenje vjerojatno postoji od začetaka čovječanstva, ali se ta tema tek u posljednjih nekoliko desetljeća redovito pojavljuje u psihijatrijskoj literaturi. Tek se 1989. god. inicirao pokret za inkriminaciju uhođenja, kada je glumicu Rebeccu Schaeffer ubio njezin progonitelj. Predvodnik inkriminacije *stalkinga* su Sjedinjene Američke Države, dok je to Ujedinjeno Kraljevstvo na području Europe. Nametljivo ponašanje je jedan viši rodni pojam koji u sebi obuhvaća više radnji kao što su uhođenje, vrebanje, praćenje, nametljivost, proganjanje te svaki drugi čin koji kod žrtve uzrokuje tjeskobu. Zapravo ga možemo definirati brojnim neželjenim, opetovanim i uznemirujućim radnjama koje čini jedna osoba prema određenoj drugoj osobi, najčešće bivšem partneru. Sva svjetska zakonodavstva imaju određene podudarnosti u definiranju *stalkinga*, dok se razlike odnose na raspon kazne, odnos sa srodnim kaznenim djelima te standarde razvijene u praksi sudova. *Cyberstalking* predstavlja veliki izazov modernim zakonodavstvima zbog svoje prirode te dostupnosti interneta. Radi se o relativno novom kaznenom djelu koje je smješteno u XIII. Glavi Kaznenog Zakona Republike Hrvatske u odjeljku kaznenih djela protiv osobne slobode. Ono je u Kazneni zakon uvedeno 1. siječnja 2013. po preporuci Vijeća Europe, što znači da u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu postoji skoro jedno desetljeće.

Ključne riječi: nametljivo ponašanje, kazneno djelo, Kazneni zakon, inkriminacija, osobna sloboda

Stalking has probably existed since the dawn of mankind, but it is only in the last few decades that this topic has appeared regularly in the psychiatric literature. It was not until 1989, when the actress Rebecca Schaeffer was murdered by a stalker, that the movement to create antistalking laws was initiated. The United States of America is leader of the stalking incrimination, while in Europe that is the United Kingdom. Stalking is a higher gender term that includes several actions such as stalking, intrusiveness, persecution and any other act that causes anxiety to the victim. In fact, we can define it by a number of unwanted, repeated and disturbing actions committed by one person towards a certain other person, most often an ex-partner. All legislations worldwide have certain resemblance in the definition of stalking, while the differences relate to the range of punishment, the relation with similar crimes and the standards developed in case law. Cyberstalking presents a major challenge to modern legislations due to its nature and the availability of the Internet. Stalking is a relatively new criminal offence located in the XIII. Chapter of the Criminal Code of the Republic of Croatia in the section of criminal offences against personal freedom. It was introduced into the Criminal Code on January 1. 2013. on the recommendation of the Council of Europe, which means that it has existed in Croatian criminal law for almost a decade.

Keywords: stalking, criminal offence, Criminal Code, incrimination, personal freedom

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POVIJESNI RAZVOJ	3
2.1. Stalking u američkom zakonodavstvu	3
2.2. Stalking u europskom zakonodavstvu	5
2.2.1. Ujedinjeno Kraljevstvo	5
2.2.2. Italija	6
2.2.3. Njemačka	7
3. FENOMENOLOGIJA NAMETLJIVOG PONAŠANJA	8
3.1. Cyberstalking	8
3.2. Tipologija počinitelja	11
3.3. Tipologija žrtvi.....	14
4. POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE	17
4.1. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji .	17
4.2. Osnovni i kvalificirani oblik	18
4.3. Ustrajnost počinitelja i trajanje nametljivog ponašanja.....	20
4.4. Radnje koje ukazuju na nametljivo ponašanje	21
4.5. Tjeskoba ili strah.....	22
4.6. Kazne, sigurnosne mjere i mjere opreza.....	23
5. STATISTIČKA ANALIZA.....	24
5.1. Državni zavod za statistiku	24
5.1.1. Punoljetni počinitelji	24
5.1.2. Maloljetni počinitelji	27
5.2. Tamna brojka	29
6. SUDSKA PRAKSA.....	29
6.1. 29. K-240/16-35 od 16. prosinca 2016.	30
6.2. 24. K-280/20-31 od 20. rujna 2021.	31
6.3. 48. K-833/19-14 od 18. lipnja 2020.	31
6.4. 48. K-75/21-2 od 20. siječnja 2020.	32
6.5. 14. K-175/20-18 od 12. travnja 2021.	33
6.6. 6 K-125/2019-3 od 21. svibnja 2019.....	33
6.7. 22 K-42/2020-19 od 5. veljače 2021.	34
6.8. 26. K-367/20-7 od 6. ožujka 2020.....	34
6.9. K-25/2021-10 od 27. svibnja 2021.....	35

6.10. K-1921/20-10 od 22. veljače 2021.	36
7. ZAKLJUČAK.....	38
8. POPIS LITERATURE	40
8.1. <i>Knjige</i>	40
8.2. <i>Znanstveni članci</i>	40
8.3. <i>Pravni propisi</i>	41
8.4. <i>Internetski članci</i>	41
8.5. <i>Izvešća</i>	42
8.6. <i>Sudska praksa</i>	43

1. UVOD

Uhođenje vjerojatno postoji od začetaka čovječanstva, ali se ta tema tek u posljednjih nekoliko desetljeća redovito pojavljuje u psihijatrijskoj literaturi. Tek se 1989. god. inicirao pokret za inkriminaciju uhođenja, kada je glumicu Rebeccu Schaeffer ubio njezin progonitelj. Međutim, važno je prepoznati da uhođenje nije samo zločin čije su žrtve slavne osobe.¹ Nametljivo ponašanje kao pojam nema jednu općepoznatu, prihvaćenu definiciju te je stoga njegovo pravo značenje nepoznato većini pravnih laika. Formiranje zakonodavstva bilo je konfuzno zbog problema definiranja kaznene aktivnosti koja se sastoji od više radnji od kojih svaka radnja, kada se poduzima zasebno, može predstavljati legitimno ponašanje (npr. slanje cvijeća ili čekanje ispred radnog mjesta osobe).² U stranim zakonodavstvima je najpoznatije pod pojmom „*stalking*“, no nevezano uz njegov naziv, riječ je o određenim oblicima nezakonitog ponašanja koje obilježava uznemiravanje ili uhođenje žrtve.³ Nametljivo ponašanje je jedan viši rodni pojam koji u sebi obuhvaća više radnji kao što su uhođenje, vrebavanje, praćenje, nametljivost, proganjanje te svaki drugi čin koji kod žrtve uzrokuje tjeskobu. Zapravo ga možemo definirati brojnim neželjenim, opetovanim i uznemirujućim radnjama koje čini jedna osoba prema određenoj drugoj osobi, najčešće bivšem partneru.⁴ Pri tome je bitno ustanoviti jesu li počinitelj i žrtva prije počinjenja tog djela bili u vezi, jer upravo to čini razliku između običnog i kvalificiranog oblika kaznenog djela nametljivog ponašanja.⁵ Radi se o relativno novom kaznenom djelu koje je smješteno u XIII. Glavi Kaznenog Zakona Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: KZ) u odjeljku kaznenih djela protiv osobne slobode. Ono je u KZ uvedeno 1. siječnja 2013. po preporuci Vijeća Europe, što znači da u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu postoji skoro jedno desetljeće. Inkriminacijom nametljivog ponašanja nastoji se postići veća zaštita žrtvi koje trpe različite oblike neprihvatljivog ponašanja, a kojima se utječe na njihovo psihofizičko stanje.⁶ U ovom radu će se pobliže izložiti inkriminacija nametljivog ponašanja kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: RH) te njegova fenomenologija, posebno *cyberstalking* i tipologija počinitelja, a tako i žrtvi ovoga kaznenog djela. Zatim će se

¹ West, Sara; Hatters Friedman, Susan. *These Boots are Made for Stalking: Characteristics of Female Stalkers. Psychiatry (Edmont)*. 2008; 5(8): 37–42.

² Pathe, Michele. *Surviving Stalking. Cambridge University Press*, rujana 2009., str. 7-14.

³ Turković, Marina. Nametljivo ponašanje, prosinac 2014., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/20182> (12.5.2022.)

⁴ Maxwell, Amy. *Collegiate stalking perpetrators: A systematic literature review on the precipitating events, relational patterns, and attachment styles of high-risk individuals. Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, Vol 83(5-B), 2022.

⁵ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

⁶ *Ibidem.*

prikazati statistička analiza počinjenih kaznenih djela nametljivog ponašanja sa stranica Državnog zavoda za statistiku (u daljnjem tekstu: DZS). Ujedno će biti riječi i o tamnoj brojci kriminala odnosno o kaznenim djelima koja su počinjena, ali nisu registrirana od strane nadležnih institucija te slijedom toga ne mogu biti dio statističkih podataka o počinjenim kaznenim djelima iako bi trebala. Naposljetku će se ukratko prikazati predmeti iz sudske prakse RH sve u cilju boljeg upoznavanja ovog na prvu benignog, a u stvari zaista opasnog kaznenog djela jer čak i nakon što nametljivo ponašanje prestane žrtve se još dugo vremena nose s psihičkim posljedicama koje im je ono uzrokovalo.⁷ Nametljivo ponašanje je osobni problem njegova počinitelja, a on može biti netko s kime je žrtva ranije bila u nekakvom odnosu, netko koga žrtva površno poznaje ili čak netko koga uopće ne poznaje. Uvođenjem navedenog djela u KZ nastoje se spriječiti teža kaznena djela te (pod pretpostavkom da se reagira na vrijeme) trajnije posljedice po žrtvu.⁸

⁷ Linden, Sophie. *OPINION -Let's talk about stalking*. *London Evening Standard*, travanj 2022.

⁸ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

2. POVIJESNI RAZVOJ

Predvodnik inkriminacije *stalkinga* su Sjedinjene Američke Države (u daljnjem tekstu: SAD), dok je to Ujedinjeno Kraljevstvo na području Europe. Sva svjetska zakonodavstva imaju određene podudarnosti u definiranju *stalkinga*, dok se razlike odnose na raspon kazne, odnos sa srodnim kaznenim djelima te standarde razvijene u praksi sudova. Kroz povijest su poznati različiti modaliteti oduzimanja i ograničavanja osobne slobode, no u današnje vrijeme dostupnosti interneta i društvenih mreža, mijenja se *modus operandi* odnosno način počinjenja djela. Suvremena zakonodavstva prilagođavaju se promjenama kako bi pružila adekvatnu zaštitu žrtvama te je sukladno tome svaka država razvila svoje standarde ustrajnosti počinitelja, trajanja inkriminiranog ponašanja kao i intenzitet straha potreban da bi se radnje počinitelja mogle podvesti pod biće navedenog kaznenog djela.⁹

2.1. *Stalking u američkom zakonodavstvu*

Učestala ubojstva povezana s prethodnim uhođenjem žrtava tijekom osamdesetih godina razlog su što su pojedine države, kao primjerice Kalifornija koja je prva donijela zakon protiv uhođenja, inkriminirale *stalking* već 1990. god.¹⁰ Upravo iz tog razloga pojam *stalking* nije novost u američkom zakonodavstvu, dapače SAD su zasigurno prva asocijacija na njegov spomen. Svih 50 država SAD-a su regulirale ovu materiju kaznenim odredbama, a neke i građanskim.¹¹ Tako se primjerice, u Kaliforniji i kazneni i građanski zakoni bave uhođenjem i uznemiravanjem na internetu.¹² Uhođenje se općenito definira kao ponašanje usmjereno na određenu osobu koje bi kod razumne osobe izazvalo strah, međutim kazneno djelo *stalkinga* u svakoj je državi drugačije definirano, pri čemu se u obzir uzima namjera, strah, prijetnja, meta počinitelja, tijek ponašanja počinitelja te klasifikacija kaznenog djela. Različita zakonodavstva dodaju specificirane oblike ili sredstva počinjenja kao što su mobiteli, elektronička pošta, angažiranje trećih osoba itd. Što se tiče namjere moguća su dva slučaja. U prvom počinitelj namjerava počinuti neke radnje, ali nema namjeru da nastupe posljedice te u tome slučaju tužitelj ne mora dokazati da je *stalker* namjeravao posljedice svoga djela. U drugom slučaju postoji i pristanak na posljedice (najčešće je to izazivanje straha kod žrtve) te je taj otegotniji za tužitelja jer on mora dokazati i taj element. Kriteriji straha se u državama također dvojako regulira pa tako neke zahtijevaju da ponašanje počinitelja izaziva strah

⁹ Gudelj, Gloria. Pravno uređenje nametljivog ponašanja u hrvatskom i stranom zakonodavstvu. *Pravnik*, 53 (2019.), br.105, str. 61-75.

¹⁰ Online harassment and cyberstalking, listopad 2018., <https://privacyrights.org/consumer-guides/online-harassment-cyberstalking> (13.5.2022.)

¹¹ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

¹² *Online harassment and cyberstalking, opt. cit.* (bilj. 10)

određene osobe, odnosno žrtve (u kojem slučaju žrtva mora svjedočiti o svojim osjećajima ili promjeni načina života zbog uhođenja), dok druge samo zahtijevaju da bi takvo ponašanje izazvalo osjećaj straha kod razumne osobe u istim okolnostima. Neke države zahtijevaju i jedno i drugo, znači strah određene osobe, odnosno žrtve, i dokaz da bi i razumna osoba osjetila strah.¹³ Mnogi američki zakoni uključuju i prijetnju u obilježje kaznenog djela *stalkinga*, dok neke države čak zahtijevaju i dokaz da je počinitelj sposoban izvršiti svoje prijetnje, a što je teško dokazivo kada su počinitelj i žrtva bivši intimni partneri.¹⁴ Što se tiče mete počinitelja većina državnih zakona o uhođenju zahtijeva da se žrtva boji da je ona ili njen uži član obitelji u opasnosti. Međutim, neke države to proširuju uključujući i druge osobe, kao što je netko s kim žrtva ima ili je imala kontinuiranu vezu ili žrtvin odvjetnik.¹⁵ Što se tiče klasifikacije kaznenog djela, *stalking* je kao lakše kazneno djelo klasificiralo 14 država, njih 35 kao kvalificirano ako uključuje oružje ili ako je počinjeno na štetu maloljetne osobe. Samo država Maryland *stalking* smatra prekršajem.¹⁶

Prema Obiteljskom zakonu Kalifornije 6320, za uhođenje se počinitelja može osuditi na kaznu zatvora do godinu dana i/ili novčanu kaznu do 1000 dolara. Strože su kazne onda kada *stalker* progoni istu osobu kršeći sudsku zabranu prilaska, s rasponom kazne od dvije do četiri godine zatvora. Osobama osuđenim za kazneno djelo uhođenja će se izreći strože kazne ako ubuduće nastave uhoditi svoje žrtve. Također, sudovi mogu izdati zabranu prilaska kako bi zabranili uhođenje. Kazneni zakon Kalifornije 646.9 propisuje da, žrtva, član njene obitelji ili svjedok može zatražiti da ih okružni šerif obavijesti telefonom ili poštom 15 dana prije nego što osuđeni progonitelj bude pušten iz zatvora.¹⁷

Nekoliko država pruža žrtvama i građanskopravnu zaštitu kako bi žrtve dobile naknadu štete za pretrpljen strah. Pred građanskim sudom se počinitelju ne može izreći kazna zatvora ili novčana kazna, već ukoliko se utvrdi počiniteljeva odgovornost, on žrtvi mora platiti novčanu naknadu.¹⁸

¹³ *Analyzing Stalking Laws. Stalking resource center, http://www.ncdsv.org/images/ncvc-src_analyzingstalkinglaws.pdf (13.5.2022.)*

¹⁴ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

¹⁵ *Analyzing Stalking Laws, opt. cit.* (bilj. 13)

¹⁶ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

¹⁷ *Online Harassment & Cyberstalking, opt. cit.* (bilj. 10)

¹⁸ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

2.2. *Stalking u europskom zakonodavstvu*

Vijeće Europe i Europska unija su svojim aktima uređivali zaštitu, posebno žena i maloljetnika, od uhođenja i sličnih radnji kojima se uznemiruju žrtve. Vijeće Europe je 2013. donijelo Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koju je RH ratificirala 2018.¹⁹ Uhođenje se Konvencijom definira kao „namjerno i opetovano prijeteće ponašanje prema određenoj drugoj osobi koje uzrokuje da se ona boji za vlastitu sigurnost.“ Prijeteće ponašanje se može sastojati od ustrajnog praćenja druge osobe, involviranje u neželjenu komunikaciju ili davanja do znanja drugoj osobi da je se promatra.²⁰ Svaka radnja takvog prijetećeg ponašanja mora biti učinjena namjerno te s namjerom izazivanja straha kod žrtve.²¹ Članak 34. Zakona o potvrđivanju Konvencije obvezuje stranke na poduzimanje potrebnih zakonodavnih ili drugih mjera kako bi osigurale inkriminaciju uhođenja.²²

Dalje u radu će biti prikazana zakonodavna rješenja Ujedinjenog Kraljevstva, Italije i Njemačke pod utjecajem Europske unije, Vijeća Europe i njihove sudske prakse.

2.2.1. *Ujedinjeno Kraljevstvo*

Zakon o zaštiti od uznemiravanja donesen je 1997. god. tako da je pojam uznemiravanja poznat u kaznenom zakonodavstvu Ujedinjenog Kraljevstva od tada.²³ Zakon o zaštiti od uznemiravanja iz 1997. pruža zaštitu od uznemiravanja u raznim sporovima kao što su uhođenje, maltretiranje na poslu, zaštita od medija, sporovi oko klevete. Navedeni zakon nije primjenjiv isključivo prema pojedincima već i pravnim osobama, pa bi se fotograf kao dio *paparazza* ili agencije ili ponekad novinske publikacije mogle smatrati počiniteljem koji uznemirava žrtvu.²⁴ Taj je Zakon 2012. izmijenjen Zakonom o zaštiti sloboda kojim je inkriminirano i nametljivo ponašanje jer je uznemiravanje bilo previše općenito i žrtve nisu bile shvaćane ozbiljno. Iako nema striktno definicije nametljivog ponašanja, članak 2.a daje primjere radnji koje su posebno povezane s nametljivim ponašanjem poput praćenja žrtve, promatranja, prisiljavanja na kontakt. Takvo ponašanje rezultira ograničavanjem osobne slobode osobe prema kojoj je usmjereno pri čemu ona stalno mora biti na oprezu od mogućeg

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji- Pojašnjavajuće izvješće, travanj 2011., t. 182.

²¹ *Ibidem*, t.184.

²² Čl. 34., Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji NN-MU 3/18

²³ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

²⁴ *The Protection from Harassment Act 1997. Carruthers law*, travanj 2021., <https://www.carruthers-law.co.uk/articles/the-protection-from-harassment-act-1997/> (13.5.2022.)

novog zastrašivanja. Prema Zakonu o zaštiti sloboda, da bi navedeno ponašanje bilo kvalificirano kao nametljivo potrebno je da uzrokuje strah ili ozbiljnu anksioznost. Prema Zakonu o zaštiti od uznemiravanja predviđena kazna je do 6 mjeseci zatvora ili novčana kazna. Pri ocjeni je li počinitelj znao da njegovi postupci predstavljaju uznemiravanje, uzima se u obzir ono što bi prosječno razumna osoba u istim okolnostima smatrala.²⁵ Ukoliko bi optuženik proganjao osobu s ciljem sprječavanja ili otkrivanja kaznenih djela, ako bi optuženik to radio na temelju zakona ili zahtjeva osobe koja svoje ovlasti izvodi iz zakona ili da je u danim okolnostima takvo ponašanje bilo razumno, ne bi mogao biti proglašen krivim za to kazneno djelo ukoliko bi navedene okolnosti bile dokazane sukladno čl. 1. st. 3. Zakona o zaštiti od uznemiravanja. Prema navedenom Zakonu, ponašanja koja mogu biti ocijenjena kao nametljiva su: praćenje osobe, uspostavljanje ili pokušaj uspostavljanja kontakta s osobom bilo kojim sredstvom, objavljivanje izjave ili drugog materijala koji se odnosi na žrtvu ili potječe od nje, praćenje korištenja interneta, e-pošte ili bilo kojeg oblika elektroničke komunikacije, zadržavanje osobe (privatno ili javno), ometanje prava vlasništva osobe, promatranje ili špijuniranje osobe. Popis nije isključiv tako da sudovi razmatraju i druge radnje počinitelja prilikom procjene radi li se o nametljivom ponašanju.²⁶

2.2.2. Italija

Nametljivo ponašanje je u *Cadice Penale* uvedeno 2009. u čl. 612.bis. Prema navedenom zakonu, onaj tko kontinuirano uznemirava, prijeti ili progoni osobu i pritom uzrokuje njenu anksioznost ili strah, kod nje stvara strah za vlastitu sigurnost, sigurnost njene obitelji ili njoj bliskih osoba ili ju prisiljava na promjenu životnih navika, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do četiri godine. Ukoliko je kazneno djelo počinjeno protiv bračnog druga, neovisno jesu li razvedeni, ili osobe s kojim počinitelj ima emotivnu vezu kazna je veća. Također, kazna se povećava za pola ako je kazneno djelo počinjeno na štetu maloljetnika, trudnice ili osobe s posebnim potrebama te ako je počinjeno putem računala ili telekomunikacijskih sredstava. Postupak se pokreće na prijedlog oštećenika.²⁷ Kasacijski sud je obznanio presudom od 26. srpnja 2018. da ustrajni telefonski pozivi i poruke, uhođenje, agresija, ponuda neželjenih darova koje je trajalo tjednima, predstavljaju oblik nametljivosti. Navedena odluka temelji se na presudi Žalbenog suda u Milanu koji je potvrdio kaznenu odgovornost okrivljenika za kazneno djelo iz čl. 612. bis. Okrivljenik je dva tjedna uznemiravao žrtvu upornim telefonskim pozivima, porukama i objavama te neželjenim

²⁵ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*

darovima. Prema navodima Kasacijskog suda, takve su radnje okrivljenika dovele do trajnog stanja tjeskobe i straha žrtve što ju je natjeralo da otiđe iz grada i prekine kontakt sa svojim poznanicima.²⁸ Sud nije prihvatio okrivljenikovu žalbu da je vremenski okvir počinjenja djela ograničen jer on nije ni bitan, sukladno presudi Kasacijskog suda iz 2016. kojom je utvrdio da se ovo kazneno djelo može počiniti ako se pojedine uznemirujuće radnje ponavljaju u vrlo kratkom vremenskom razdoblju, čak i u jednom danu.²⁹ Žalbeni sud u Bariju donio je, 6. travnja 2009., jednu od prvih presuda u vezi s kaznenim djelom nametljivog ponašanja. Ta je presuda značajna utoliko što među prvima primjenjuje čl. 612 bis Kaznenog zakona i jer je Sud pokušao objasniti podrijetlo i opseg primjene ovoga kaznenog djela. Sud smatra, da je u cilju boljeg razumijevanja obilježja navedenog kaznenog djela, potrebno osvrnuti se na komparativno pravo, posebno zemlje koje primjenjuju *common law* jer se već dulje vrijeme bave ovim kaznenim djelom. Pristup usvojen u zemljama *common law-a* može se sažeti na sljedeći način: predviđa se kazneni propis koji nudi minimalnu definiciju uhođenja, što rezultira blažim kaznama te se na zahtjev žrtve može izreći zabrana prilaska. Nepoštivanje zabrane prilaska smatra se otegotnom okolnosti prilikom određivanja sankcije. Kaznene mjere su nerijetko popraćene građanskim sankcijama ili psihološkim tretmanom, što nije slučaj u Italiji.³⁰

2.2.3. Njemačka

Njemačka je kazneno djelo nametljivog ponašanja inkriminirala 2007. u osamnaestoj glavi Kaznenog zakonika u odjeljku kaznenih djela protiv osobne slobode, a 10 godina nakon ga je izmijenila. Navedeno kazneno djelo čini osoba koja nezakonito progoni drugu pritom tražeći njenu blizinu, pokušavajući uspostaviti kontakt s njom putem telekomunikacijskih ili drugih sredstava ili posredstvom treće osobe, zloupotrebljavajući njene osobne podatke u svrhu naručivanja usluga za nju, prijeteći njoj ili njoj bliskim osobama te čineći slične radnje kojima ozbiljno narušava njen način života. Predviđena je novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do tri godine.³¹ Počinitelj će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina ukoliko uzrokuje smrt žrtve ili njoj bliske osobe.³² Sukladno njemačkom zakonodavstvu i sudskoj praksi dovoljno je da radnje počinitelja ozbiljno narušavaju žrtvin način života te nije

²⁸ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9) ; *Corte di Cassazione, Sezione V Penale*, n. 35790 presuda od 26. srpnja 2018.

²⁹ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9); *Corte di Cassazione, Sezione V Penale*, n. 38306 presuda od 13. lipnja 2016.

³⁰ *Gender-based Violence, Stalking and Fear of Crime. Country Report Italy, EU-Project 2009-2011.*, siječanj 2012., http://www.gendercrime.eu/pdf/gendercrime_country_report_italy_english.pdf (14.5.2022.), str. 12-13.

³¹ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9); *Strafgesetzbuch (StGB)*, čl. 238. st. 1 i 4.

³² *Ibidem* st. 3.

potreban uspjeh u njihovu činjenju.³³ Prije inkriminacije nametljivog ponašanja, Kazneni zakonik je regulirao prijetnju, tjelesnu ozljedu, uvredu i sl., no na ovaj je način pružena sveobuhvatnija zaštita žrtvama bez pravnih praznina. Zakon o naknadi štete ne predviđa automatski zahtjev za naknadu štete jer je jedan od uvjeta za postavljanje zahtjeva prethodni fizički napad, a koji ne mora postojati pri počinjenju ovog kaznenog djela. Savezni socijalni sud 2011. priznao je pravo na naknadu štete ukoliko je nasilje usmjereno izravno na tijelo žrtve i ukoliko se dogodilo prilikom ponovnog uspostavljanja kontakta.³⁴

3. FENOMENOLOGIJA NAMETLJIVOG PONAŠANJA

Jedan od trenutno poznatijih oblika nametljivog ponašanja je zasigurno „vrebavanje“. Taj oblik trenutno dobiva sve više medijske pozornosti zbog „Fantoma s Trešnjevke“ koji je iz dvorišta pod okriljem mraka vrebao kroz prozore obiteljskih kuća.³⁵ Počinitelj vreba žrtvu najčešće u svrhu iščekivanja povoljnog trenutka za napad, pa je u tom slučaju navedeno kazneno djelo svojevrsna uvertira u neko drugo, teže kazneno djelo, najčešće u neko od kaznenih djela protiv spolnih sloboda.³⁶

3.1. Cyberstalking

Najzabrinjavajući trendovi tiču se *cyberstalkinga* te s njim povezanog *cyberbullyinga*, odnosno nasilja putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, koji zbog svoje neopipljivosti, virtualnosti i dostupnosti poprima sve veće razmjere, a stvara i teškoće pri identificiranju počinitelja. *Cyberstalking* predstavlja veliki izazov modernim zakonodavstvima zbog svoje prirode te dostupnosti interneta, pa će države morati osnažiti međunarodnu suradnju kako bi spriječile da eskalira u teža kaznena djela s međunarodnim obilježjem, posebice jer *stalking* može biti korak do protupravnog oduzimanja slobode, a zatim i trgovanja ljudima.³⁷ Pod pojam *cyber*-kriminala treba svrstati sve oblike kažnjivih ponašanja kod kojih je uporaba računalne mreže bitna za biće kaznenog djela. Osim što putem interneta saznajemo i razmjenjujemo mnoge informacije, plaćamo račune, dopisujemo se

³³ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9); *GE Verbessertes Schutz gegen Nachstellungen*. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2016.

³⁴ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

³⁵ Dnevnik.hr. Fantom s Trešnjevke završio u Remetincu, 11.5.2022., <https://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/fantom-s-tresnjevke-završio-u-remetincu---723694.html> (14.5.2022.)

³⁶ Bumči, Koraljka. Kazneno djelo „Nametljivo ponašanje“ u novom Kaznenom zakonu. Novi Informator, siječanj 2012., br. 6039., str. 1-2.

³⁷ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

putem raznih aplikacija, te pristupamo raznim bazama podataka, postali smo dio *cyber*-prostora te potencijalne žrtve *cyber*-kriminala.³⁸ „*Cyberstalking* je upotreba informacijsko-računalne tehnologije sa svrhom uhođenja, uznemiravanja i praćenja određene osobe, grupe ili organizacije. Nerijetko je prateći oblik fizičkog uhođenja, a često se svodi na iznude, lažne optužbe, sramoćenje i sl.“³⁹ Sukladno navedenom, *cyberstalking* je proširenje tradicionalnog *stalkinga* kod kojeg se počinitelj služi *high-tech* načinom počinjena djela kako bi ostvario svoje kažnjivo ponašanje. Tradicionalni i *cyberstalker*i služe se takvim vrstama radnji, kojima je primarna svrha zlostavljanje, prijetnja ili zastrašivanje žrtve. U slučaju konfrontacije ili odbijanja od strane žrtve, oba tipa počinitelja će najčešće reagirati agresivno.⁴⁰ Neki primjeri *cyberstalkinga* su: slanje manipulativnih, prijetećih, nepristojnih ili uznemiravajućih poruka e-pošte s niza računa, hakiranje žrtvinih mrežnih računa (kao što su bankarstvo ili e-pošta) i promjena žrtvinih postavki i lozinki, stvaranje lažnih *online* računa na društvenim mrežama i stranicama za upoznavanje, lažno predstavljanje žrtve, prijava za brojne *online mailing* liste i usluge koristeći ime i adresu e-pošte žrtve.⁴¹ Znači, *cyberstalking* se ostvaruje praćenjem žrtve za vrijeme dok ona koristi internet, bilo da s njom razgovara putem e-maila, hakiranjem računala koje koristi ili putem komunikacije na određenim stranicama. Naime, KZ je ostavio prostora za kažnjavanje i tog oblika protupravnog ponašanja, a to je vidljivo iz zakonskog teksta, gdje se kao jedan od mogućih oblika počinjenja ovog kaznenoga djela navodi i mogućnost njegova počinjenja na „drugi način“.⁴² Dakle, hrvatsko kazneno zakonodavstvo ne poznaje *cyberstalking* kao posebno definirano kazneno djelo, već kao mogući oblik nametljivog ponašanja. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji obuhvaća i *cyberstalking*. Uhođenje uključuje fizičko praćenje, pojavljivanje na žrtvinom radnom mjestu, u sportskim ili obrazovnim objektima, kao i praćenje u virtualnom svijetu. Involviranje u neželjenu komunikaciju odnosi se i na pokušaje aktivnog kontakta sa žrtvom putem bilo kojeg dostupnog sredstva komunikacije, pa tako i informacijsko-komunikacijske tehnologije. Problematičnost *cyberstalkinga* je u njegovoj virtualnoj prirodi i sveopćoj dostupnosti interneta. Anonimnost omogućuje počiniteljima širi prostor za djelovanje jer ih čini slobodnijima pa su skloniji raditi ono što inače ne bi.⁴³ *Cyberstalking* je teško svladati jer se njegov počinitelj može nalaziti u drugoj državi ili čak

³⁸ Derenčinović, Davor; Getoš, Anna-Maria. Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava. Zagreb: Pravni fakultet, 2008., str. 137-141.

³⁹ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

⁴⁰ Derenčinović; Getoš, *opt. cit.* (bilj. 38)

⁴¹ Online harassment and cyberstalking, *opt. cit.* (bilj. 10)

⁴² Bumči, *opt. cit.* (bilj. 36)

⁴³ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

par kilometara dalje od žrtve. Anonimnost koju pruža internet može otežati utvrđivanje identiteta *stalkera*, prikupljanje potrebnih dokaza za njegovo uhićenje te pronalazak počiniteljeve fizičke lokacije.⁴⁴ S obzirom da kod *cyberstalkinga* fizičkog kontakta između počinitelja i žrtve zapravo i nema, policijske vlasti često minimiziraju ozbiljnost tog ponašanja i strah žrtve odbacuju kao beznačajne pritužbe. Međutim, *cyberstalking* za žrtvu može biti jednako zastrašujuć kao i kada ju tradicionalni *stalker* uhodi i promatra u kvartu ili ispred kuće. *Cyberstalking* kao i dio seksualnih delikata voajera može biti uvod u druge oblike kažnjivih radnji, od kojih neke mogu kulminirati i nasiljem van *cyber*-prostora. Opasnost od takvog raspleta događaja je znatno veća ukoliko je počinitelj recidivist, ovisnik o alkoholu ili opojnim drogama ili ukoliko je psihološki poremećen.⁴⁵ Društvene mreže predstavljaju sigurnosne probleme za žrtve uhođenja. Profil na društvenoj mreži može sadržavati informacije kao što su e-mail adresa, broj mobitela, podaci o kućnoj adresi, datum rođenja, podatke o lokaciji. Ukoliko žrtva ima javni profil, *stalker* može lako pristupiti svim informacijama objavljenim na računu društvene mreže. Neki od načina na koje *stalker* može pristupiti žrtvinom računu su mahom, hakiranje žrtvinog računa, izrada lažnog profila i slanje "zahtjeva za prijateljstvo" ili "zahtjeva za praćenje" koji se čak mogu činiti da dolaze od strane poznate osobe ili člana obitelji. Nerijetko je s društvenim mrežama povezana još jedna vrsta uznemiravanja koja se zove "osvetnička pornografija", odnosno *online* objavljivanje eksplicitnih fotografija ili videa osoba bez njihova dopuštenja. Postoje zakoni koji predviđaju kaznenu i građansku odgovornost za osvetničku pornografiju, pa tako i KZ u čl. 144.a. Mnoge stranice društvenih mreža su stvorile pravila za prijavljivanje i uklanjanje ove vrste sadržaja sa svojih web stranica.⁴⁶ Za *cyberstalking* je u ožujku 2008. u SAD uhićen i optužen 28-godišnji Amerikanac, kojemu se stavlja na teret da je u razdoblju od srpnja 2006. do rujna 2007. objavljivao zlonamjerne objave na MySpace, Facebook i dr. društvene stranice na internetu, kojima je učinio javno dostupnim podatke o osobnom identitetu svoje žrtve, uključujući njezinu adresu. U vrijeme počinjenja djela mu je već bila izrečena sudska mjera zabrane kontaktiranja i pristupanja žrtvi, dok mu je namjera bila da svojim *cyberstalkingom* kod žrtve izazove strah za vlastiti život. Počinitelj je u više navrata, koristeći se identitetom svoje žrtve, na internetskim stranicama objavio pozive i oglase za seksualne posjete u kuću svoje žrtve.⁴⁷ Osim toga, istraživanje među žrtvama provedeno u SAD-u 2013. pokazalo je da je više od 70 posto slučajeva *cyberstalkinga* preraslo u neki drugi oblik nasilja ili se proširilo

⁴⁴ Online harassment and cyberstalking, *opt. cit.* (bilj. 10)

⁴⁵ Derenčinović; Getoš, *opt. cit.* (bilj. 38)

⁴⁶ Online harassment and cyberstalking, *opt. cit.* (bilj. 10)

⁴⁷ Derenčinović; Getoš, *opt. cit.* (bilj. 38)

na više *online* platformi. Uznemiravanje je u 60 posto slučajeva počelo na *Facebooku* ili e-mailu, dok je u 25 posto bilo popraćeno prijetnjama, odnosno fizičkim nasiljem. Statistika je pokazala da je najveći broj *stalkera* i žrtava lociran u Kaliforniji, Floridi i Texasu, što je zanimljivo jer je upravo Kalifornija prva uvela *anti-stalking* zakonodavstvo.⁴⁸

3.2. Tipologija počinitelja

Premda je počinitelj nametljivog ponašanja najčešće muškarac, a žena žrtva, žene se također pojavljuju kao počinitelji, a muškarci kao njihove žrtve, nerijetko i žene. Isto tako muškarci progone i muškarce ili netko, nametljivim ponašanjem uznemirava dijete (i to najčešće preko društvenih mreža).⁴⁹ Sukladno navedenom, ženskih *stalkera* iako je manje nego muških ipak ima (a isto ima i njihovih žrtvi koje su žene), pa je tako 2014. protiv 54- godišnje Osječanke podnesena kaznena prijava jer je sa 45- godišnjom sugrađankom dulje vrijeme pismima, telefaksom i pozivima pokušavala uspostaviti kontakt, iako joj je ona dala do znanja da isto ne želi.⁵⁰ Istraživanja koje se bave takvim modalitetom ponašanja ustanovila su dva uzroka koja dovode do nametljivog ponašanja pojedinca. Sukladno tim istraživanjima, nametljivo ponašanje može biti posljedicom nekakve teže psihičke bolesti u kojoj osoba gubi pravu sliku o stvarnosti. Isto tako, može biti posljedicom i blažih oblika psihičkih poremećaja poput depresije, materijalne ovisnosti, poremećaja prilagodbe ili različitih oblika poremećaja ličnosti poput asocijalnosti, narcističkog ili paranoidnog poremećaja. Bijes, ovisnost, ljubomora, poricanje ili projekcija krivnje, su najčešći uzroci koji dovode do činjenja tog kaznenog djela. Navedeno znači da se razni oblici nametljivog ponašanja najčešće vežu uz posljedicu razvoda ili prekida intimne zajednice ili pak želje za uspostavom intimnog odnosa sa žrtvom.⁵¹ Dakle, najčešće je riječ o počiniteljima koji izgube realnu sliku stvarnosti ili imaju nekakve oblike poremećaja ličnosti te ne shvaćaju, odnosno ne žele shvatiti da žrtva ne želi imati nikakav kontakt s njima.⁵² Mullen i suradnici objavili su 1999. značajno istraživanje temeljeno na populaciji od 145 *stalkera* upućenih u forenzičku psihijatrijsku kliniku. Uzorak se sastojao od 115 muškaraca i 30 žena. Istraživači su ispitivali trajanje i metode povezane s uhođenjem, pojavu prijetnji i nasilja, odnos između *stalkera* i žrtava te psihijatrijski status i kaznenu povijest *stalkera*. Iz rezultata istraživanja, autori su izveli tipologiju za klasifikaciju *stalkera*

⁴⁸ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

⁴⁹ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

⁵⁰ Jutarnji.hr. NAMETLJIVO PONAŠANJE Osječanki prijete zatvor jer je sugrađanku terorizirala pismima, 17.4.2014., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/nametljivo-ponasanje-osjecanki-prijeti-zatvor-je-sugradanku-terorizirala-pismima-790807> (21.5.2022.)

⁵¹ Bumči, *opt. cit.* (bilj. 36)

⁵² Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

prema motivu, koja pomaže u razumijevanju motivacije za takvo ponašanje.⁵³ Paul Mullen na temelju spomenutog istraživanja provedenog u Australiji prema motivima stalkera razlikuje pet tipova *stalkera* od kojih je prvi „*Rejected stalker*“ (odbijeni tip stalkera), to je bila najveća skupina (njih je u istraživanju bilo 52 od 145), a njihovo ponašanje motivirano je prekidom veze, najčešće s intimnim partnerom, ali i s otuđenim majkama, prekinutim prijateljstvima ili napetim poslovnim odnosima. Znači, taj tip najčešće uhodi bivšeg partnera s ciljem obnavljanja veze ili osvete. Iako svojim ponašanjem uznemiruju žrtvu, kroz *stalking* žele uspostaviti ili zadržati kontakt s bivšim partnerom. Navedeni tip *stalkera* je često doživljavao proturječne osjećaje o pomirenju i osveti u odnosu na svoje žrtve. Većina ih je patila od poremećaja osobnosti, iako je otprilike jedna petina imala deluzijski poremećaj. Ovaj tip *stalkera* je imao najširi raspon metoda povezanih s uhođenjem, ali je ipak najčešća metoda povezana s telefonskim uznemiravanjem.⁵⁴ Drugi tip je „*Resentful stalker*“ (bijesni tip *stalkera*), kojem je cilj uznemiriti i uplašiti žrtvu. Njih je bilo 16 u istraživanju. Oni svojim *stalking* radnjama nastoje prestrašiti i mučiti žrtvu, pri čemu im je motiv želja za osvetom. Počinitelji ovog tipa su uvjereni da je žrtva njima ili grupi s kojom se poistovjećuju nanijela neku nepravdu. Polovica ih je postupala po pritužbama na određene ljude, dok su ostali općenito bili nezadovoljni i nasumično birali žrtve. Oni kroz uznemiravanje žrtve stječu osjećaj moći i kontrole, što ih ispunjava velikim zadovoljstvom. Vjeruju da su njihove radnje opravdane i da se bore protiv nepravde te sami sebe doživljavaju kao žrtve. Uz skupinu odbijenih *stalkera*, ovi *stalker* će najvjerojatnije prijetiti svojim žrtvama.⁵⁵ Treći tip je „*Predatory stalker*“ (predatorski tip stalkera), koji iako najozloglašeniji, je vrlo slabo zastupljen, u spomenutom istraživanju bilo ih je 6. Taj tip *stalkera* je gotovo uvijek muška osoba. *Stalking* je usmjeren i priprema je za fizički napad, pretežno seksualne prirode. Žrtve mogu biti žene i muškarci, ali i odrasli te djeca. *Stalking* kod ovog tipa počinitelja je kombinacija prikupljanja podataka, smišljanja raznih scenarija napada, uznemiravanja žrtve konstantnim uhođenjem i pokazivanja moći nad žrtvom. Ovom tipu nije namjera žrtvu uznemiriti prije samog napada. Pretežno im je dijagnosticirana parafilija i najvjerojatnije će biti ranije osuđivani za seksualne prijestupe.⁵⁶ Četvrti tip je „*Intimicy seeker*“ (tip *stalkera* koji traži intimnost), koji je željan uspostavljanja veze sa svojim „partnerom iz snova“ za kojeg nerijetko vjeruju da je u njih već zaljubljen. Ova je skupina također bila velika (bilo ih je 49 od 145). Klasifikacija se temeljila na želji za intimnošću s nekim koga su *stalker*

⁵³ West; Hatters Friedman, *opt. cit.* (bilj. 1)

⁵⁴ Derenčinović; Getoš, *opt. cit.* (bilj. 38), str. 105-106; West; Hatters Friedman, *opt. cit.* (bilj. 1)

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ *Ibidem.*

identificirali kao svoju pravu ljubav. Polovica je vjerovala da je njihova ljubav uzvraćena, što je kvalifikacija za dijagnozu deluzijalnog poremećaja, erotomanskog tipa. Druga polovica ima morbidnu zaljubljenost, pri čemu su prepoznali da njihova ljubav nije bila uzvraćena. Puno *stalkera* navedenog tipa spadaju među erotomane, jako su uporni i ustvari ne doživljavaju negativne i odbijajuće reakcije svojih žrtava. Uz odbijene *stalkere*, ova grupa je s vremenom bila najupornija.⁵⁷ Posljednji tip *stalkera* je „*Incompetent suitor*“ (nekompetentni obožavatelj), koji se nameće žrtvi vjerujući da ima legitimno pravo prema njoj. *Stalkera* ovog tipa je u istraživanju bilo 22. Puno počinitelja tog tipa brzo reagira na sudske zabrane, ali si isto tako brzo nađe drugu žrtvu. Njima nedostaju odgovarajuće društvene vještine, ali se nadaju da će, bez obzira na te nedostatke, njihovo ponašanje dovesti do intimnosti. Ti *stalkeri* ciljaju na ljude za koje vjeruju da bi bili dobri romantični partneri, ali nisu zaljubljeni u njih u jednakoj mjeri kao „*stalkeri* koji traže intimnost“. Ova grupa je i prije često uhodila druge osobe.⁵⁸

Uhođenje nije isključiva domena niti muškog niti ženskog spola, ali u većini dosadašnjih istraživanja oko 80% *stalkera* bili su muškarci. Ljudi bilo koje dobi mogu uhoditi, ali se oni u tridesetima najčešće bave takvim ponašanjem. Mnogi *stalkeri* su nezaposleni, ali značajna manjina je profesionalno zaposlena ili ima druge odgovorne položaje. Više od polovice svih proučavanih *stalkera* nikada nije imalo dugotrajnu vezu, a trećina ih je razvedena.⁵⁹

Purcell, Pathe, i Mullen su 2001. objavili istraživanje koje je uspoređivalo ženske i muške *stalkere*. Podaci su prikupljeni na temelju njihova upućivanja u australsku forenzičku kliniku za mentalno zdravlje koja je specijalizirana za procjenu *stalkera*.⁶⁰ Slično kao i muškarci, žene su u prosjeku imale 35 godina, bile su slobodne i zaposlene. Kod žena je bilo manje vjerojatno da će imati povijest kriminalnog ponašanja. Dijagnostički profili žena nisu se razlikovali od muških počinitelja, osim što su žene imale nižu stopu korištenja supstanci. Žene *stalkeri* su većinom poznavale svoje žrtve. Četrdeset posto žrtava bili su profesionalni kontakti, često liječnici za mentalno zdravlje. Muškarci su češće progonili neznance. Uhođenje istog spola bilo je češće među ženama nego muškarcima. Prema *Mullenovoj* tipologiji, primarni motiv žena za uhođenje u gotovo polovici slučajeva bio je traženje intimnosti. U ženskoj skupini nije bilo slučajeva seksualno motiviranog predatorskog

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Pathe, opt. cit.* (bilj. 2), str. 19-30.

⁶⁰ *Purcell, Rosemary; Pathe, Michele; Mullen, Paul. A Study of Women Who Stalk. The American Journal of Psychiatry, 2001., str. 2056-2060.*

uhodjenja, što se razlikovalo od muških *stalkera*. Žene su češće uznemiravale svoje žrtve telefonskim pozivima, ali su ih manje fizički progonile u usporedbi s muškarcima. Zanimljivo je da su žene imale istu sklonost prijetnjama i nasilju, uključujući oštećenje imovine i napade, kao i muškarci koji uhode.⁶¹

3.3. Tipologija žrtvi

Kroz povijest postoji nekoliko klasifikacija žrtava uhođenja, a sve se temelje na prethodnom odnosu između žrtve i počinitelja. *Mullen, Pathe i Purcell* su 2009. iznijeli tipologiju žrtava uhođenja u kojoj su žrtve kategorizirane prema svom prijašnjem odnosu sa *stalkerom*. To nisu posve međusobno isključiva grupiranja i raspodjela žrtava u neku od kategorija će u nekim slučajevima biti stvar prosudbe. Podjele žrtava su na: „prijašnji intimni partneri, otuđena obitelj i prijatelji, neformalni poznanici, profesionalni kontakti, kontakti na radnom mjestu, stranci, javne osobe, nepoznati te sekundarne žrtve.“⁶² Najveća kategorija žrtvi su „prijašnji intimni partneri“, a najčešći profil ovog tipa žrtve je žena koja je prethodno bila u vezi s počiniteljem koji je najčešće muškarac. Zabilježeno je da se kod polovice takvih slučajeva nametljivo ponašanje javlja još za vrijeme trajanja odnosa, kroz ponašanja kao što su praćenje, nadzor i uništavanje imovine. Ovaj tip žrtava je izložen najširem spektru metoda uznemiravanja kao što su konstantni telefonski pozivi, uporno praćenje, prijetnje i nasilje. Kod počinitelja s kojima je žrtva imala samo kratku romantičnu vezu, manje je vjerojatno da će biti nasilni, za razliku od počinitelja čija je emocionalna involviranost prema žrtvi značajno veća. Kada žrtve pokušaju prekinuti vezu, njihov partner obično reagira loše, često na dječji ili patetičan način (neki će čak prijetiti samoubojstvom) kojem je cilj izazvati žrtvinu krivnju i suosjećanje. Žrtve ove kategorije će vjerojatnije tražiti policijsku ili pravnu pomoć, za razliku od žrtvi iz drugih kategorija.⁶³ Što se tiče „otuđenih članova obitelji i prijatelja“, žrtve mogu progoniti otuđeni roditelj, brat ili sestra, dijete, član šire obitelji ili bivši prijatelj. Uhoditi mogu roditelji koji ne mogu prihvatiti životni stil svoje djece ili njihove ljubavne partnere zbog vjerskih, kulturnih ili osobnih razloga.⁶⁴ Žrtve u kategoriji „neformalnih poznanika“ upoznaju svoje *stalkere* kroz neformalni društveni susret ili neko drugo neformalno druženje. „Tip *stalkera* koji traži intimnost“ i „nekompetentni obožavatelj“ mogu započeti s uhođenjem nakon neformalnog društvenog susreta, a „odbijeni tip *stalkera*“ nakon raspada neformalnog prijateljstva. Neformalni poznanici mogu npr. biti susjedi, a tu se onda najčešće radi o

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Mullen, Paul; Pathe, Michele; Purcell, Rosemary. *Stalkers and their victims*. Cambridge University Press, 2009., str. 46.

⁶³ *Ibidem*, str. 46-47.

⁶⁴ *Ibidem*, str. 47.

„bijesnom *stalkeru*“. Obično se žrtva uplete u spor sa susjedom, često oko granica posjeda, kućnih ljubimaca, buke ili sl. Počinitelj zatim razvija mržnju prema žrtvi koja je nerazmjerna njihovom izvornom sukobu i postaje sve više usredotočen na osvetu. Počinitelj upućuje zlonamjerne pritužbe policiji, oštećuje imovinu, krade ili ubija kućne ljubimce žrtve, lijepi pisma na žrtvin automobil, provaljuje joj u kuću, prati žrtvino kretanje sa svog prozora (ponekad uz pomoć dalekozora i kamera), pa čak i fizički napada žrtvu. Počinitelj se u navedenoj situaciji može namjeriti i na druge članove žrtvine obitelji, pa tako i na djecu. Žrtve često pribjegavaju promjeni mjesta stanovanja kako bi pobjegle iz tog vrlo stresnog okruženja. Ta strategija, iako je drastična za cijelu žrtvinu obitelj, je često uspješna. Kategorija neformalnih poznanika je najčešća kategorija u kojoj su žrtve uhođenja muškarci.⁶⁵ U kategoriji „profesionalnih kontakata“ su mahom pružatelji zdravstvene skrbi, odvjetnici i profesori koji su posebno izloženi uhođenju. Navedene profesije su pod povećanim rizikom od uhođenja od strane svih pet kategorija *stalkera*, iako prevladavaju „tip *stalkera* koji traži intimnost“, „nekompetentni obožavatelj“ i „bijesni tip *stalkera*“. Prekid liječenja može dovesti do uhođenja od strane „odbijenog tipa *stalkera*“. Ova skupina žrtava također može biti podvrgnuta i seksualno predatorskom ponašanju svojih pacijenata, klijenata ili studenata.⁶⁶ Što se tiče kategorije „kontakta na radnom mjestu“, za njih uhođenje počinje na njihovom radnom mjestu od strane radne okoline kao što su poslodavac te kolege s posla.⁶⁷ Kod žrtava u kategoriji „stranaca“ se javlja zbunjenost jer nisu svjesne da su imale ikakav prethodni kontakt sa *stalkerom*. Žrtve ove kategorije najčešće progone „*stalkeri* koje traže intimnost“ ili „nekompetentni obožavatelji“, od kojih se obje kategorije dive žrtvi izdaleka neko vrijeme prije nego što svoj ljubavni interes podvrgnu uznemiravanju. U početku je ponekad identitet *stalkera* skriven od žrtve i pretpostavlja se da je stranac, ali kasnije, kada progonitelj odluči odbaciti svoju anonimnost, može zapravo biti poznat žrtvi.⁶⁸ „Tip *stalkera* koji traži intimnost“ obično bira svoju žrtvu na temelju njezina povišenog društvenog statusa ili njezine istaknutosti u njegovoj okolini. Takvi *stalkeri* su među najupornijim uhoditeljima.⁶⁹ Tip *stalkera* „nekompetentni obožavatelj“ bira svoje žrtve na temelju fizičke privlačnosti ili toga što su se našle na pogrešnom mjestu u pogrešno vrijeme. Njihove žrtve često primaju darove poput cvijeća i plišanih igračkica, posebno u prigodama kao što su rođendani i Valentinovo. U ovoj skupini žrtve se mogu osjećati iznenađeno, pa čak i polaskano kada im se počinitelj prvi

⁶⁵ *Ibidem*, str. 47-48.

⁶⁶ *Ibidem*, str. 48.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*, str. 48-49.

put približi. U tim okolnostima mogu odgovoriti pristojnim i često dvosmislenim odgovorom koji počinitelj doživljava kao ohrabrenje. Ponekad žrtve popuste pod upornošću svog *stalkera*, izlazeći s njim u jednom ili više navrata, možda iz naivne znatiželje, ali češće u pogrešnoj nadi da će njihov neželjeni udvarač tada odustati.⁷⁰ „Predatorski tip stalkera“ često za žrtve bira strance. Žrtva je u većini slučajeva odrasla žena, ali žrtve mogu biti i djeca i muškarci. Žrtve ove kategorije obično navode kraće trajanje uhođenja u odnosu na druge kategorije žrtava. Ove žrtve podložne su nizu seksualnog zlostavljanja, od opscenih telefonskih poziva do silovanja.⁷¹ Pojedinci također mogu postati žrtvom nepoznatog *stalkera* čiji su postupci motivirani bijesom. Žrtva možda nije učinila ništa konkretno što bi izazvalo uznemiravanje, već je odabrana kao predstavnik određene skupine koju *stalker* prezire. Poput onih koje uhode prijašnji intimni partneri, žrtve u ovoj kategoriji podliježu nizu uznemirujućeg ponašanja, uključujući prijetnje i napade.⁷² Što se tiče kategorije žrtava koje su „javne osobe“, te su žrtve *stalkeru* poznate preko njihovog javnog profila. Primjeri uključuju pjevače, sportaše, pisce, manekenke, političare itd. Počinitelj je najčešće „tip stalkera koji traži intimnost“, dok se nasilje kod ove kategorije žrtava događa rijetko, a napadi na žrtvu vjerojatniji su u slučaju upornog odbijanja kada *stalker* shvati beznađe svojih postupaka ili u onim slučajevima kada je slavna osoba predmet preziranja, a ne naklonosti.⁷³ U kategoriji „nepoznatih žrtava“ one ne znaju identitet svog *stalkera*. Žrtve mogu primiti anonimne telefonske pozive, poruke ili druge oblike uznemiravanja koji ostavljaju malo tragova o identitetu počinitelja ili o njegovom motivu. Zbog svega navedenog žrtve se osjećaju posebno nemoćno.⁷⁴ Kod „sekundarnih žrtava“ je bitno naglasiti da nisu primarni objekt počiniteljeve pažnje, već njihova viktimizacija može biti posljedica njihove blizine s primarnom žrtvom. Sekundarne žrtve su najčešće članovi obitelji, prijatelji, kolege s posla primarne žrtve. Obično su treće osobe „na meti“ *stalkera* onda kada ih percipira kao smetnju za ostvarenje svojih namjera prema primarnoj žrtvi. U takvim situacijama treće osobe mogu biti izložene prijetnjama, materijalnoj šteti, pa čak i fizičkom nasilju. Prijetnje mogu biti upućene trećim osobama kako bi se manipuliralo primarnom žrtvom.⁷⁵ Djeca su obično sekundarne žrtve uhođenja koja isto mogu biti izložena *stalkerovim* prijetnjama. Djeca su također izložena i visokoj razini roditeljske anksioznosti, depresije i disfunkcije. Možda će zbog takvih okolnosti biti prisiljeni preuzeti odgovornosti odraslih (npr. kupovina namirnica jer roditelj

⁷⁰ *Ibidem*, str. 49.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*, str. 50.

⁷³ *Ibidem*, str. 50-51.

⁷⁴ *Ibidem*, str. 51.

⁷⁵ *Ibidem*, str. 51-52.

zbog straha ne izlazi iz kuće) ili njihov način života može biti ozbiljno narušen njihovom pretjeranom zaštitom od strane primarne žrtve.⁷⁶

4. POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE

Kazneno djelo nametljivo ponašanje uvedeno je u KZ 1. siječnja 2013. po uzoru na neka komparativna zakonodavstva (*stalking*) i čl. 34. Istanbulske konvencije, a u skladu s preporukama Vijeća Europe, koje je 2013. donijelo navedenu Konvenciju.⁷⁷

4.1. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Poznatija kao Istanbulska konvencija, prvi je pravno obvezujući i sveobuhvatan međunarodni mehanizam za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Rad na Konvenciji započeo je 2008., a prihvaćena je u Istanbulu 2011, dok je na snagu stupila 1. kolovoza 2014., nakon što ju je ratificiralo deset država članica Vijeća Europe. Hrvatska je Konvenciju potpisala 22. siječnja 2013., a ratificirala 2018. Konvencija se odnosi na niz nasilnih djela, čije su žrtve najčešće žene. Ta nasilna djela obuhvaćaju: psihičko nasilje, fizičko nasilje, seksualno nasilje, uključujući i silovanje, seksualno uznemiravanje, prisilni brak, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilni pobačaj i prisilnu sterilizaciju te najvažnije za ovaj rad- uhođenje.⁷⁸ Navedena konvencija u čl. 34. državama nameće obvezu poduzimanja potrebnih zakonodavnih ili drugih mjera kako bi osigurale inkriminaciju uhođenja, dok im u čl. 41. nameće obvezu poduzimanja potrebnih mjera da propišu kao kazneno djelo namjerno pomaganje ili poticanje na počinjenje uhođenja.⁷⁹ Također u čl. 34. Konvencije definira se uhođenje kao „namjerno opetovano prijeteće ponašanje prema drugoj osobi koje uzrokuje da se ona ili on boji za vlastitu sigurnost.“ Navedeno uključuje svako ponovljeno ponašanje prijeteće naravi usmjereno na određene osobe koje za posljedicu ima izazivanje straha. Prijeteće ponašanje se može sastojati od ustrajnog praćenja, involviranja u neželjenu komunikaciju ili davanja do znanja drugoj osobi da je se promatra. Ustrajno praćenje uključuje fizičko i virtualno praćenje, pojavljivanje

⁷⁶ *Ibidem*, str. 52.

⁷⁷ Maršavelski, Aleksandar; Juras, Damir. Kriička analiza Prijedloga pete novele Kaznenog zakona. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 26(2), 2019., str. 529-559.

⁷⁸ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Istanbulska_letak_FINAL.pdf (27.5.2022.)

⁷⁹ Čl. 34. i čl. 41., Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, *opt. cit.* (bilj. 22)

na radnom mjestu žrtve, u sportskim ili obrazovnim objektima. Involviranje u neželjenu komunikaciju uključuje pokušaje bilo kakvog kontakta sa žrtvom putem bilo kojeg sredstva komunikacije, uključujući i moderne komunikacijske alate.⁸⁰ Nadalje, prijeteće ponašanje može uključivati uništavanje imovine druge osobe, usmjerenost na ljubimca druge osobe, stvaranje lažnih profila ili širenje lažnih informacija na internetu. Kako bi ušao u okvir ove odredbe, svaka radnja prijetećeg ponašanja mora biti poduzeta namjerno te s namjerom izazivanja straha kod žrtve.⁸¹ Navedenoj odredbi je cilj utvrditi kaznenu narav ponašanja čiji pojedinačni elementi, uzme li ih se zasebno, ne predstavljaju uvijek kazneno ponašanje. Ova odredba se odnosi na ponašanje usmjereno direktno na žrtvu, no tu odredbu je moguće proširiti i na ponašanje prema bilo kojoj drugoj osobi u društvenom krugu žrtve, uključujući njene članove obitelji, prijatelje i kolege. Iskustvo pokazuje da puno uhoditelja ne ograničava svoje radnje uhođenja samo na žrtvu, nego ih nerijetko usmjeravaju i na osobe bliske žrtvi. Navedeno znatno pojačava osjećaj straha kod žrtve te se iz tog razloga može obuhvatiti ovom odredbom.⁸² Zakon o potvrđivanju Konvencije u čl. 78. st. 3. osigurava mogućnost da svaka država ili Europska unija može u vrijeme potpisivanja ili prilikom polaganja svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, izjavom upućenom glavnom tajniku Vijeća Europe, izjaviti da zadržava pravo osigurati nekaznene sankcije umjesto kaznenih sankcija. Zabranu pristupa treba smatrati nekaznom sankcijom unutar mogućnosti zadržavanja prava.⁸³

4.2. Osnovni i kvalificirani oblik

Kazneno djelo nametljivog ponašanja nalazi se u čl. 140. KZ-a, a smješteno je u XIII. glavi, u odjeljku kaznenih djela protiv osobne slobode. U navedenu glavu KZ-a, osim nametljivog ponašanja, spadaju još i protupravno oduzimanje slobode, otmica, prisila te prijetnja.⁸⁴ S obzirom da je nametljivo ponašanje svrstano u „kaznena djela protiv osobne slobode“, za postojanje navedenog djela traži se ponašanje počinitelja koje kroz dulje vrijeme kod žrtve uzrokuje psihičke posljedice. Time se nametljivo ponašanje diferencira od onih kaznenih djela koja sama po sebi uzrokuju fizičku posljedicu i koja su svrstana pod druge oblike kaznenih djela.⁸⁵ Također ovdje valja spomenuti i odluku Kž-200/2014 Županijskog sud u Bjelovaru da se nametljivo ponašanje, s obzirom da se radi o kaznom djelu protiv osobne slobode, može

⁸⁰ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji- Pojašnjavajuće izvješće, *opt. cit.* (bilj. 20)

⁸¹ *Ibidem*, t. 183-184.

⁸² *Ibidem*, t. 185.

⁸³ *Ibidem*, t. 186.

⁸⁴ Čl. 136- 140., Kazneni zakon, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21

⁸⁵ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

počiniti samo izravno prema određenoj osobi. U spomenutom predmetu to nije bio slučaj jer je okrivljenik u razdoblju od godine i dva mjeseca u više od 50 navrata upućivao razne prijave protiv oštećenika državnim i drugim institucijama, smatrajući svojom građanskom dužnošću prijavljivati nezakonite radnje policijskog službenika. Takvo postupanje okrivljenika može predstavljati radnje nekog drugog kaznenog djela, npr. klevete, ali se takvim radnjama ne mogu ostvariti obilježja kaznenog djela nametljivog ponašanja.⁸⁶

Prema čl. 140. KZ-a iz 2013.,⁸⁷ osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja, za koji je predviđena kazna zatvora do 1 god., čini onaj „tko ustrajno i kroz dulje vrijeme prati ili uhodi drugu osobu ili s njom uspostavi ili nastoji uspostaviti neželjeni kontakt ili je na drugi način zastrašuje i time kod nje izazove tjeskobu ili strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba.“ Kvalificirani oblik bio bi ostvaren ako bi navedeno djelo bilo počinjeno u odnosu na sadašnjeg ili bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili istospolnog partnera, osobu s kojom je počinitelj bio u intimnoj vezi ili prema djetetu, te je za navedeni oblik predviđena kazna zatvora do 3 god.⁸⁸ Navedeno kazneno djelo se prema st. 3. istoga članka progoni prema prijedlogu, osim ako je počinjeno prema djetetu. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona⁸⁹, koji je stupio na snagu 30. svibnja 2015., zbog jasnoće izraza, izmijenjen je osnovni oblik nametljivog ponašanja, jer je dotadašnji zakonski tekst predviđao „uspostavu“ ili nastojanje da se uspostavi neželjeni kontakt. Riječ „uspostavi“ implicira da je djelo dovršeno već jednokratnom uspostavom neželjenog kontakta, što je protivno biti tog kaznenog djela, koje uključuje ustrajnost i trajanje kroz dulje vrijeme. Sukladno navedenom, izmjenama je naglašena trajnost postupanja počinitelja tog kaznenog djela. Također, radi terminološkog usklađenja sa Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola⁹⁰, izmijenjene su definicije člana obitelji i bliske osobe, ali su uvedene i nove definicije. Tako se umjesto izraza „istospolni partner“ koriste izrazi „životni partner ili neformalni životni partner“, te se sukladno navedenom kvalificirani oblik djela umjesto prema istospolnom partneru mogao počinuti prema životnom partneru ili neformalnom životnom partneru.⁹¹ Peta novela KZ-a stupila je na snagu 1. siječnja 2020.⁹², a donesena je, među ostalim, zbog potrebe izmjene kvalifikatornih oblika pojedinih kaznenih djela kada su ona počinjena prema bliskim

⁸⁶ ŽS u Bjelovaru, Kž-200/2014 od 8.1.2015.

⁸⁷ Čl. 140., Kazneni zakon, NN 125/2011

⁸⁸ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

⁸⁹ Čl. 35., Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/2015

⁹⁰ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19

⁹¹ Kaleb, Zorislav. Najvažnije izmjene novele Kaznenog zakona iz 2015. Novi Informator, svibanj 2016., br.6417., str. 6-8.

⁹² Čl. 10., Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/2019

osobama i u tom smislu postroženja zakonske kaznenopravne politike kažnjavanja.⁹³ Spomenutom novelom uvodi se „bliska osoba“ kao nova kvalifikatorna okolnost počinjenja kaznenog djela nametljivog ponašanja.⁹⁴ Sukladno navedenom, žrtve kojima je pružena veća zaštita kod kvalificiranog oblika nametljivog ponašanja iz čl. 140. st. 2. KZ-a proširuju se sa sadašnjeg ili bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili životnog partnera ili neformalnog životnog partnera na sve bliske osobe iz čl. 87. st. 9. KZ-a.⁹⁵ Prema navedenom članku bliske osobe su „članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, sadašnji ili bivši partner u intimnoj vezi, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.“⁹⁶ Ukoliko detaljno usporedimo razlike, vidljivo je da novela predviđa strožu kaznu, kaznu zatvora do tri godine (umjesto do jedne) i za nametljiva ponašanja počinjena prema „osobama s kojima počinitelj ima zajedničko dijete, osobama koje žive s počiniteljem u zajedničkom kućanstvu, zajedničkoj punoljetnoj djeci te punoljetnoj djeci svakog od njih, srođnicima po krvi u ravnoj lozi, srođnicima u pobočnoj lozi do zaključno trećeg stupnja, srođnicima po tazbini zaključno do drugog stupnja, posvojiteljima i punoljetnim posvojenicima.“ Znači radi se o značajnom proširenju kruga zaštićenih osoba.⁹⁷ Također, dopunjen je i čl. 140. st. 3. KZ-a tako da se, osim prema djetetu, progon za kazneno djelo nametljivog ponašanja pokreće po službenoj dužnosti i ukoliko je počinjeno prema bliskoj osobi, jer se do sada kazneni progon pokretao po prijedlogu, osim ako bi djelo bilo počinjeno prema djetetu.⁹⁸

4.3. Ustrajnost počinitelja i trajanje nametljivog ponašanja

Kazneno djelo nametljivog ponašanja čini onaj tko „ustrajno i kroz dulje vrijeme“ prati drugu osobu, pa je tako iz samog zakonskog teksta vidljivo da je za ostvarenje bića tog kaznenog djela nužno ustrajno ponašanje počinitelja koje traje neko vrijeme.⁹⁹ Navedeno znači da će u kaznenom postupku biti neophodno utvrditi „ustrajnost počinitelja“, odnosno „praćenje kroz dulje vrijeme“, koje Zakon traži za ispunjenje obilježja kaznenoga djela. Međutim, zakon nije definirao koliko je točno vremena potrebno da bi se moglo raditi o „praćenju kroz dulje vrijeme“, što znači da je praksi ostavljeno da tu činjenicu prosuđuje u svakom konkretnom

⁹³ Kantolić, Sandra. Peta Novela Kaznenog zakona. Novi informator, travanj 2020., br.6625, str. 7-9.

⁹⁴ Iljazović, Bernard. Novosti u Kaznenom zakonu, prosinac 2019., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/40245> (28.5.2022.)

⁹⁵ Maršavelski; Juras, *opt. cit.* (bilj. 77)

⁹⁶ Čl. 87. st. 9. Kazneni zakon, *opt. cit.* (bilj. 84)

⁹⁷ Maršavelski; Juras, *opt. cit.* (bilj. 77)

⁹⁸ Kantolić, *opt. cit.* (bilj. 93)

⁹⁹ Bumči, *opt. cit.* (bilj. 36)

slučaju.¹⁰⁰ Pa je tako Županijski sud u Bjelovaru 2017. prihvatio žalbene navode okrivljenika i oslobodio ga optužbe jer je, po pravnom shvaćanju tog drugostupanjskog suda, potrebno da počinitelj radnju djela, u konkretnom predmetu s drugom osobom nastoji uspostaviti ili uspostavlja neželjeni kontakt, poduzima „ustrajno i kroz dulje vrijeme“, s tim da ova dva obilježja djela moraju biti kumulativno ispunjena. Navodno nametljivo ponašanje trajalo je samo tri dana u vremenskom periodu od 7. kolovoza do 1. rujna. Iz dokaza i obrazloženja presude proizlazi da su u inkriminiranom razdoblju, dakle u periodu od 26 dana, pozivi uslijedili u svega tri dana, 7., 8. pa s vremenskim razmakom od 22 dana, i 31. kolovoza, stoga se inkriminirano razdoblje ne može označiti kao „dulje vrijeme“. Okrivljenik je uputio 37 poziva na mobitel i 13 na fiksni telefon oštećene (7. kolovoza 1 poziv na mobitel, 8. kolovoza ukupno 36, a 31. kolovoza 13 poziva na fiksni telefon), a njihova se raspodjela, sukladno podacima telekomunikacijskog operatera, ne može smatrati ustrajnošću okrivljenika.¹⁰¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske je 2014. „ustrajnost i vremensko trajanje“ odredio kao komponente koje sud utvrđuje u svakom konkretnom slučaju.¹⁰² Pa se tako ustrajnim može okvalificirati ponašanje počinitelja od kojeg oštećenik bježi u tramvaj bojeći se kontakta s njim. Što se tiče vremenskog trajanja radnji bitno je je li oštećenik u određenom periodu doveden u stanje tjeskobe ili straha, a ne broj dana počinjenja kaznenog djela. U konkretnom slučaju, razdoblje od 6 dana je bilo dovoljno dugo da se ostvari biće kaznenog djela, što znači da razdoblje mora biti dovoljno dugo da kod oštećenika izazove tjeskobu ili strah jer se trajanje ne može ocijeniti bez ustrajnosti počinitelja, kao ni bez učinka radnji na onoga koji je njima pogođen.¹⁰³

4.4. Radnje koje ukazuju na nametljivo ponašanje

Nametljivo ponašanje neće biti svako uhođenje kao niti svaka uspostava neželjenog kontakta s nekim, već je potrebno da su kumulativno ostvareni svi uvjeti propisani KZ-om da bi se ispunila obilježja kaznenog djela.¹⁰⁴ Općinski sud u Koprivnici je pravomoćnom presudom br. K-122/14-117 zauzeo stav o tome koje se ponašanje smatra nametljivim, pa tako „Sud smatra nespornim da je okrivljenik u inkriminiranom razdoblju upućivao oštećenoj poruke na mobitel u kojima joj je govorio da je voli, da s njom želi biti, da će se razočarati u osobe koje se umiješaju u njihov odnos, da želi s njom ići na kavu, da mu objasni zašto šalje druge osobe da ga ubiju, tražio od nje da se s njim sastane, pozivao je na kavu, govorio joj da zna gdje i s

¹⁰⁰ *Ibidem.*

¹⁰¹ ŽS u Bjelovaru, KŽ-131/2017 od 14.9.2017.

¹⁰² Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9).; VSRH, III Kr 132/14-6 od 12.2.2015.

¹⁰³ *Ibidem.*

¹⁰⁴ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

kime se sastaje te želi li da joj "prepiše" svoju kuću".¹⁰⁵ Također nametljivo ponašanje, uz ustrajno slanje poruka, mailova, pisama ili darova, može se očitovati i kroz pojavljivanje na mjestima na kojima se žrtva kreće, kroz prijetnje nasiljem prema žrtvi, njenim bližnjima ili kućnim ljubimcima. Uz to, zbog sve šire informatizacije, može se očitovati i kroz praćenje žrtve i njenih aktivnosti služeći se raznovrsnim tehnološkim mogućnostima (internetom, skrivenim kamerama itd.).¹⁰⁶ Radnje počinitelja ne moraju biti uvredljive ili ponižavajuće, pa se neželjeni kontakti mogu očitovati i u porukama koje nisu uvredljive, kao u dotičnom slučaju: „... htio sam da mi budeš žena...ljepša si od mjeseca...".¹⁰⁷ Kao što je već navedeno, nametljivo ponašanje se može pojaviti uz kazneno djelo prijetnje jer KZ ne propisuje prijeteći element u nametljivom ponašanju. Tako je okrivljenik oštećenoj u razdoblju od 4 mjeseca slao poruke i upućivao pozive kako bi razgovarao o njihovom odnosu, tražio objašnjenje zašto ne želi vezu s njim, davao joj do znanja da zna gdje se i s kim nalazi te prijetio zabijanjem vozila u nju. Navedenim ponašanjem je kod oštećene izazvao uznemirenost te je osuđen za kaznena djela nametljivog ponašanja i prijetnje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 10 mjeseci.¹⁰⁸ U par slučajeva praksa sudova je pokazala povezanost nametljivog ponašanja i silovanja te seksualni kontekst koji uzrokuje to ponašanje.¹⁰⁹ Ovdje valja spomenuti odluku Kž-217/2015 Županijskog suda u Bjelovaru. U predmetnom slučaju je okrivljenik u razdoblju od 21 dana, isključivo tijekom noćnih sati, slao poruke seksualnog sadržaja i MMS poruke spolnog organa nepoznatoj, maloljetnoj ženskoj osobi, koja je prethodno u oglasniku objavila svoj broj tražeći nekoga za dopisivanje. Oštećena na te poruke nije odgovarala, a sadržaj u mobitelu otkrio je njen šogor pri popravku mobitela. Sud je zauzeo stav da za neželjeni kontakt načelno nije odlučno da druga osoba jasno i izričito dade do znanja da kontakte ne želi, već to ovisi o prirodi samih kontakata te se u takvim slučajevima ne može govoriti o prešutnom pristanku osobe kojoj su poruke upućene.¹¹⁰

4.5. Tjeskoba ili strah

Postojanje tjeskobe ili straha također predstavlja jedno od bitnih obilježja kaznenog djela nametljivog ponašanja što je vidljivo iz samog čl. 140 st. 1. KZ-a: „... kod nje izazove tjeskobu ili strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba...“¹¹¹ Količina straha potrebna da bi se okrivljenika moglo teretiti za nametljivo ponašanje prosuđuje se u svakom

¹⁰⁵ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3) ; Općinski sud u Koprivnici, K-122/14-117 od 19.5.2014.

¹⁰⁶ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

¹⁰⁷ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9); VSRH, I Kž 161/2016-4 od 31.8.2017.

¹⁰⁸ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9) ; ŽS u Zagrebu, 4 Kž-729/2017-3 od 29.8.2017.

¹⁰⁹ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

¹¹⁰ ŽS u Bjelovaru, Kž-217/2015 od 21.1.2016.

¹¹¹ Čl. 140. st. 1., Kazneni zakon, *opt. cit.* (bilj. 84)

pojedinom slučaju kao i trajanje te ustrajnost, pa se tako u obzir ne uzima prosječna, razumna osoba u istim okolnostima, već određena osoba koja je žrtva.¹¹² U svezi s tim jedan od mogućih načina za utvrđivanje straha zasigurno će biti medicinska dokumentacija žrtve, ali praktičari su mišljenja da s takvim načinom utvrđivanja treba biti naročito oprezan jer nije uvijek relevantan pokazatelj s obzirom da može biti posljedicom i nekih drugih okolnosti na strani žrtve, koje okolnosti sud uglavnom neće utvrđivati u konkretnom postupku.¹¹³ Nametljivo ponašanje počinitelja nerijetko postaje opsesivno do te mjere da kod žrtve, osim izazivanja tjeskobe i straha za njezinu vlastitu sigurnost izaziva i strah za sigurnost njoj bliskih osoba. Bitno je za naglasiti da žrtve često mijenjaju svoje životne navike kako bi izbjegle kontakt s počiniteljem, pa tako izbjegavaju odlazak na određena mjesta, mijenjaju telefonske brojeve, a ponekad mijenjaju čak i mjesto stanovanja.¹¹⁴ Upravo je i svrha ovog kaznenog djela zaštita od težih oblika narušavanja privatnog života žrtve, koje je najčešće vidljivo baš kroz promjenu njezinih životnih navika.¹¹⁵

4.6. Kazne, sigurnosne mjere i mjere opreza

Kao što je već i navedeno, za osnovni oblik djela iz čl. 140. st. 1. KZ-a predviđena je kazna zatvora do 1 god., a za kvalificirani oblik iz st. 2. istog članka do 3 god. zatvora. Za sva kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju do 3 god. KZ u čl. 40. st. 4. predviđa mogućnost izricanja novčane kazne, no ona je primjerenija kod nekih drugih kaznenih djela. Nadalje, KZ u čl. 56. predviđa i mogućnost izricanja uvjetne osude za izrečene kazne zatvora u trajanju do 1 god., kao i mogućnost da se, uz uvjetnu osudu, izrekne jedna ili više posebnih obveza, koje će zasigurno u mnogo slučajeva biti svrhovite.¹¹⁶ Također, KZ predviđa mogućnost izricanja i sigurnosnih mjera počiniteljima radi otklanjanja okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela, a koje moraju biti razmjerne težini počinjenog kaznenog djela i kaznenih djela koja se mogu očekivati te stupnju opasnosti počinitelja.¹¹⁷ Sigurnosne mjere predviđene u čl. 65. KZ-a su: „obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.“ Što

¹¹² Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

¹¹³ Bumči, *opt. cit.* (bilj. 36)

¹¹⁴ Turković, *opt. cit.* (bilj. 3)

¹¹⁵ Bumči, *opt. cit.* (bilj. 36)

¹¹⁶ *Ibidem.*

¹¹⁷ Gudelj, *opt. cit.* (bilj. 9)

se tiče nametljivog ponašanja, prvenstveno u obzir dolazi mjera zabrane približavanja, uznemiravanja i uhođenja koja se može izreći u trajanju od 1 do 5 god., a za *cyberstalking* je moguće odrediti mjeru zabrane pristupa internetu u trajanju od šest mjeseci do 2 god.¹¹⁸ Mjere opreza su procesne mjere kojima se ograničava okrivljenikova mogućnost uspostave ili održavanja društvenih kontakata, poslovnih aktivnosti ili kretanja, od kojih se neke od njih mogu izreći i počiniteljima nametljivog ponašanja.¹¹⁹ Prema čl. 98. st. 1. Zakona o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP)¹²⁰ mjere opreza će se izreći kada postoje osnove za izricanje istražnog zatvora ili je isti već određen, a ista svrha se može postići mjerom opreza, pri čemu će se okrivljenika upozoriti da će se ona zamijeniti istražnim zatvorom u slučaju njenog nepridržavanja. ZKP u st. 2. istog članka navodi sljedeće mjere opreza: „zabrana napuštanja boravišta, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu, zabrana približavanja određenoj osobi, zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti, privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom, zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe, udaljenje iz doma te zabrana pristupa internetu.“¹²¹

5. STATISTIČKA ANALIZA

5.1. Državni zavod za statistiku

5.1.1. Punoljetni počinitelji

Od ukupno 5.508 prijavljenih počinitelja kaznenih djela protiv osobne slobode 2019., 648 je žena. Od toga je za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja prijavljeno 440 punoljetnih počinitelja, dok je za kvalificirani oblik prijavljeno njih 145. Što se tiče 2020., od ukupno 5.615 prijavljenih počinitelja kaznenih djela protiv osobne slobode 694 je žena. Od toga je za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja prijavljeno 422 počinitelja, dok je za kvalificirani oblik prijavljeno njih 123. Od ukupno 5.669 prijavljenih počinitelja kaznenih djela protiv osobne slobode 2021., 681 je žena. Od toga je za osnovni oblik

¹¹⁸ *Ibidem.*

¹¹⁹ *Ibidem.*

¹²⁰ Čl. 98. st. 1., Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19

¹²¹ *Ibidem*, st. 2.

kaznenog djela nametljivog ponašanja prijavljeno 404 punoljetna počinitelja, dok je za kvalificirani oblik prijavljeno njih 137.¹²²

Tablica 1: Prikaz ukupno prijavljenih punoljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	5.508	5.615	5.669
Žene	648	694	681
Čl. 140. st. 1.	440	422	404
Čl. 140. st. 2.	145	123	137

2019. je bilo 2.117 optuženih punoljetnih počinitelja za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega je bilo 185 žena. Za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja optuženo je njih 107, od čega su 23 žene. 44 punoljetna počinitelja su optužena za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja, od čega je 7 žena. Što se tiče 2020., bilo je 2.101 optuženih počinitelja za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega je bilo 207 žena. Za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja optuženo je njih 123, od čega je 25 žena. 47 punoljetnih počinitelja je optuženo za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja, od čega su 3 žene. 2021. je bilo 2.343 optuženih počinitelja za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega je bilo 218 žena. Za osnovni oblik optuženo je njih 111, od toga je 21 žena. Za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja optužen je 71 počinitelji, od čega je 4 žena.¹²³

Tablica 2: Prikaz ukupno optuženih punoljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	2.117	2.101	2.343

¹²² Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=punoljetni%20po%C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela%20prema%20vrsti%20odluke> (30.5.2022.)

¹²³ *Ibidem.*

Žene	185	207	218
Čl. 140. st. 1.	107	123	111
Žene	23	25	21
Čl. 140. st. 2.	44	47	71
Žene	7	3	4

2019. je bilo ukupno 1.692 osuđene osobe za kaznena djela protiv osobne slobode, od toga je 140 žena. Za osnovni oblik nametljivog ponašanja osuđeno je 77 počinitelja, od čega je 17 žena. 36 osoba je osuđeno za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja, od čega je 6 žena. Na uvjetnu kaznu zatvora osuđen je 101 počinitelj, a na bezuvjetnu kaznu zatvora njih 7. Što se tiče 2020., bilo je ukupno 1.733 osuđenih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega su 162 žene. Za osnovni oblik nametljivog ponašanja osuđeno je 106 počinitelja, od čega je 21 žena. Za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja osuđeno je 44 osoba, od čega su 3 žene. Na uvjetnu kaznu zatvora osuđeno je 142 počinitelja, a na bezuvjetnu njih 6. 2021. je bilo ukupno 1.901 osuđena osoba za kaznena djela protiv osobne slobode, od toga je bilo 176 žena. Za osnovni oblik nametljivog ponašanja osuđeno je 94 počinitelja, od čega je 17 žena. 66 osoba je osuđeno za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja, od čega su 3 žene. Na uvjetnu kaznu zatvora osuđeno je 150 počinitelja, a na bezuvjetnu kaznu zatvora njih 8.¹²⁴

Tablica 3: Prikaz ukupno osuđenih punoljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	1.692	1.733	1.901
Žene	140	162	176
Čl. 140. st. 1.	77	106	94
Žene	17	21	17
Čl. 140. st. 2.	36	44	66
Žene	6	3	3

¹²⁴ *Ibidem.*

Uvjetna kazna zatvora	101	142	150
Bezuvjetni zatvor	7	6	8

5.1.2. Maloljetni počinitelji

Ovdje valja spomenuti definiciju maloljetnika iz Zakona o sudovima za mladež: „maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života.“¹²⁵

Od ukupno 93 prijavljena maloljetna počinitelja kaznenih djela protiv osobne slobode 2019., 9 je žena. Od toga je za kvalificirani oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja prijavljen 1 maloljetnik, dok za osnovni oblik nije prijavljen niti jedan maloljetnik. Što se tiče 2020., ponovno je 93 prijavljenih maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv osobne slobode, dok je 11 žena. Za osnovni oblik, a tako i za kvalificirani oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja, je prijavljen jedan maloljetnik. U 2021. je također 93 prijavljenih maloljetnih počinitelja navedenih kaznenih djela, od čega je 12 maloljetnica. Jedan maloljetnik je prijavljen za osnovni oblik nametljivog ponašanja, a niti jedan za njegov kvalificirani oblik.¹²⁶

Tablica 4: Prikaz ukupno prijavljenih maloljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	93	93	93
Žene	9	11	12
Čl. 140. st. 1.	/	1	1
Čl. 140. st. 2.	1	1	/

2019. je bilo ukupno 16 optuženih maloljetnika za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega su 2 maloljetnice. Navedene godine je jedan maloljetnik optužen za osnovni oblik

¹²⁵ Čl. 2. Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19

¹²⁶ Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=maloljetni%20po%20C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela%20prema%20vrsti%20odluke> (30.5.2022.)

kaznenog djela nametljivog ponašanja. Od ukupno 19 optuženih maloljetnika za kaznena djela protiv osobne slobode 2020., 1 je maloljetnica. Za kvalificiran oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja je optužno 3 maloljetnika. 2021. je bilo ukupno 29 maloljetnika optuženih za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega su 3 maloljetnice. Jedan maloljetnik je optužen za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja.¹²⁷

Tablica 5: Prikaz ukupno optuženih maloljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	16	19	29
Žene	2	1	3
Čl. 140. st. 1.	1	/	1
Čl. 140. st. 2.	/	3	/

Od ukupno 12 osuđenih maloljetnika za kaznena djela protiv osobne slobode 2019., jedna je maloljetnica. Za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja je osuđen 1 maloljetnik. 2020. je bilo ukupno 16 osuđenih maloljetnika za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega je jedna maloljetnica. Navedene godine je 3 maloljetnika osuđeno za kvalificirani oblik nametljivog ponašanja. U 2021. je bilo 28 osuđenih maloljetnika za kaznena djela protiv osobne slobode, od čega su 3 maloljetnice. Jedan maloljetnik je osuđen za osnovni oblik kaznenog djela nametljivog ponašanja.¹²⁸

Tablica 6: Prikaz ukupno osuđenih maloljetnih osoba za kaznena djela protiv osobne slobode i kaznena djela nametljivog ponašanja

	2019.	2020.	2021.
Ukupno kaznenih djela protiv osobne slobode	12	16	28
Žene	1	1	3

¹²⁷ *Ibidem.*

¹²⁸ *Ibidem.*

Čl. 140. st. 1.	1	/	1
Čl. 140. st. 2.	/	3	/

5.2. Tamna brojka

Stalking je kriminološki zanimljiv oblik kažnjivog ponašanja prvenstveno zbog relativno slabe istraženosti tog fenomena, ali i zbog pretpostavke o velikoj tamnoj brojci, kako u RH, tako i u svijetu.¹²⁹ Tamna brojka kriminala obuhvaća sva ona kažnjiva ponašanja koja su se ostvarila, ali ih mjerodavna državna tijela nisu registrirala. Problematičnost tamne brojke kriminala ima praktičnu i znanstveno-istraživačku dimenziju. Praktična dimenzija problema se prije svega povezuje s izostankom represivne reakcije tijela kaznenog progona, zbog čega je počiniteljima uskraćena kazna, a žrtvama pomoć i zaštita. Znanstveno- istraživačka dimenzija problema se svodi na fragmentarno poznavanje fenomenologije i etiologije kriminala zbog čega kriminološke spoznaje ostaju nepotpune i spekulativne. Spomenutu spekulativnost spoznaja, koje se temelje na službenim statistikama o registriranom kriminalu, nastoji se ublažiti istraživanjima tamne brojke te se često naglašava kako upravo takva istraživanja bolje prikazuju stvarno stanje kriminala od službenih statistika, no kako su i ona podložna tamnoj brojci radi se o kriminološkom problemu *par excellence*.¹³⁰ Osim tamne, tamna brojka ima i svjetlu stranu koja se ogleda u tzv. „preventivnom učinku neznanja“. Tamna brojka kriminala je, prema *Popitzu*, zapravo neznanje koje je nužan uvjet funkcioniranja društva.¹³¹ Kada bi se znalo za sva kršenja normi tada norme u biti više ni ne bi bile norme, odnosno ne bi imale važenje norme. Sukladno navedenom, tamna brojka kriminala nije problem isključivo negativnog učinka, već svojevrsan blagoslov neznanja s iznimno pozitivnom funkcijom stabilizacije normi.¹³²

6. SUDSKA PRAKSA

U ovom odjeljku će se izložiti neki od predmeta koji su objavljeni na internetskoj stranici sudske prakse Vrhovnog suda RH (u daljnjem tekstu VSRH). Prema čl. 116 Ustava RH, VSRH kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj

¹²⁹ Derenčinović; Getoš, *opt. cit.* (bilj. 38), str. 106.

¹³⁰ Getoš Kalac, Anna-Maria; Pribisalić, Dalia. Tamna i svjetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70 (2020.), 5, str.637-673.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² *Ibidem*.

primjeni.¹³³ Znači, ustavna zadaća VSRH jest osigurati jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana kao i sustav objavljivanja sudske prakse na internetu. Važno je za spomenuti da će Visoki kazneni sud, zbog svoje nadležnosti, preuzeti od VSRH ujednačavanje sudske prakse.¹³⁴ Sudska praksa je temelj za objavu odluka VSRH i ostalih sudova RH. VSRH objavljuje sve svoje odluke, bez odabira i baza sadrži sve odluke tog suda od 1990. pa do danas, dok drugi sudovi objavljuju samo najznačajnije odluke.¹³⁵ Prema čl. 19 ZKP-a u kaznenim predmetima sude općinski sudovi, županijski sudovi, Visoki kazneni sud RH te VSRH. Za kazneno djelo nametljivog ponašanja stvarno su nadležni općinski sudovi jer oni, prema čl. 19.a ZKP-a, sude u prvom stupnju za kaznena djela za koja je zakonom kao glava kazna propisana novčana ili kazna zatvora do 12 god., osim ako zakonom nije drukčije propisano.¹³⁶

U nastavku će se prikazati nekoliko odluka općinskih sudova donesenih u vezi s kaznenim djelom nametljivog ponašanja.

6.1. 29. K-240/16-35 od 16. prosinca 2016.

U prvom slučaju s Općinskog kaznenog suda u Zagrebu broj 29. K-240/16-35, okrivljena K.L. proglašena je krivom jer je u vremenskom razdoblju od početka 2014. do 10. listopada 2015. s namjerom ostvarivanja ljubavne veze s tadašnjim poslodavcem I.J., učestalo putem SMS-a i e-maila slala poruke oštećenom u kojima je navodila da se želi naći s njim privatno, da su oni sudbinski vezani, na što joj je I.J. izričito rekao da ne želi s njom ništa privatno, naglasio da je njihov odnos isključivo poslovan te ju zamolio da mu prestane slati poruke. Unatoč tome nastavila mu je slati poruke inzistirajući na privatnom susretu, pozivala ga kod sebe u kuću, dolazila mu u ured i ostavljala poklone te 7.2.2015. poslala e-mail poruku svim zaposlenicima lažno se predstavljajući kao ljubavnica I.J. Nakon toga, 5.10.2015. je poslala e-mail poruku svim zaposlenicima sa slikom obnaženog muškog spolovila navodeći da joj je tu sliku poslao oštećeni I.J. te 10.10.2015. poslala e-mail poruku na razne adrese poslovnih partnera oštećenog. Navedeno postupanje okrivljene je kod oštećenog izazvalo uznemirenost i zabrinutost za osobnu sigurnost, kao i za poslovni ugled te je zbog svega navedenog osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 6 mjeseci te joj je izrečena uvjetna osuda u trajanju od 2 god. i sigurnosna mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja oštećenog u trajanju od 5

¹³³ Čl. 116., Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

¹³⁴ Čl. 19. e, Zakon o kaznenom postupku, *opt. cit.* (bilj. 120)

¹³⁵ Sudska praksa, Vrhovni sud Republike Hrvatske, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home> (3.6.2022.)

¹³⁶ čl. 19. st. 1. i čl. 19.a st. 1. toč. 1., Zakon o kaznenom postupku, *opt. cit.* (bilj. 120)

god. Okrivljena K.L. navela je da se ne smatra krivom za terećeno joj kazneno djelo. Sud je kao olakotnu okolnost uzeo u obzir činjenicu da okrivljena ima 47 god. koja, prema izvodu iz kaznene evidencije, do sada nikada nije kazneno osuđivana, koja se uredno držala pred sudom, redovno zaposlena te je majka dvoje maloljetne djece. Otegotnih okolnosti sud nije našao.¹³⁷ Iz ovog predmeta je vidljivo da je počiniteljica „tip *stalkera* koji traži intimnost“ s obzirom da joj je cilj bio ostvarivanje ljubavne veze s poslodavcem, a oštećeni spada u kategoriju žrtava s radnog mjesta jer je počiniteljica bila njegova zaposlenica.

6.2. 24. K-280/20-31 od 20. rujna 2021.

Sljedeći slučaj je također s Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Okrivljeni M. P. je tijekom svibnja 2016. do listopada 2019., nezadovoljan prekidom ljubavne veze s T. Ž. i u namjeri da istu uznemiri, sa svog mobitela i s raznih drugih skrivenih brojeva nazivao brojeve koje je koristila T. Ž. iako mu je ona dala do znanja da s njim ne želi komunicirati. Također, slao joj je veći broj SMS-ova u kojima je tražio od nje da se nađu, ispitivao ju o detaljima njezina privatnog života, vrijeđao ju govoreći joj da je lažljivica i sl., kontaktirao ju putem društvenih mreža, slao e-mailove tako da je ona zbog toga bila primorana promijeniti svoju e-mail adresu. Osim toga, ju je uhodio, a što je utvrdila tako što je uvijek znao gdje je ona, jer joj je slao poruke u kojima je pisao gdje se ona točno nalazi. U više navrata je dolazio do stambene zgrade u kojoj stanuje T. Ž. sa svojom obitelji, kojom prilikom je zvonio na portafon, a što je sve kod oštećene izazvalo strah za vlastitu sigurnost, uznemirenost i tjeskobu te je optuženik osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 mj. i izrečena mu je uvjetna osuda kojom se određuje da se kazna zatvora neće izvršiti ukoliko u roku 2 god. po pravomoćnosti presude ne počini novo kazneno djelo. M.P. je izjavio kako se ne smatra krivim za kazneno djelo koje mu se stavlja na teret. Kao olakotnim sud je cijenio na strani optuženika da je zaposlen, kao i činjenicu da do sada nije osuđivan te da nije prekršajno kažnjavan, pa se predmetni događaj može ocijeniti kao jedan izdvojeni događaj u njegovom dosadašnjem životu. Otegotnim je sud cijenio ustrajnost i modalitet činjenja kaznenog djela.¹³⁸ U navedenom predmetu radi se o „odbijenom tipu *stalkera*“ koji je revoltiran prekidom veze, dok žrtva spada u kategoriju „prijašnjih intimnih partnera“ s obzirom da je s počiniteljem prethodno bila u intimnoj vezi.

6.3. 48. K-833/19-14 od 18. lipnja 2020.

Općinski kazneni sud u Zagrebu je 18.6.2020. donio presudu 48. K-833/19-14 kojom je optuženika proglasio krivim za nametljivo ponašanje. Optuženi je kriv što je u vremenu od

¹³⁷ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 29. K-240/16-35 od 16.12.2016.

¹³⁸ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 24. K-280/20-31 od 20.9.2021.

siječnja 2018. do veljače 2019. nakon prekida veze s oštećenom, u namjeri da s njom protivno njenoj volji uspostavi kontakt, prvo početkom siječnja 2018. s više mobitela slao SMS-ove u kojima joj je izjavljivao ljubav. Zatim joj u travnju 2018. prilikom njenog noćnog izlaska prišao kako bi razgovarao s njom, na što mu je ona rekla da je ostavi na miru te krenula prema izlasku iz noćnog kluba, dok je okrivljeni krenuo za njom i po izlasku iz kluba je stao ispred nje i držao je za ruku i rekao joj da se moraju i dalje viđati te joj je pustio ruku tek kad mu je rekla da će se vidjeti. Nekoliko tjedana nakon toga joj je ponovno slao poruke s novog broja u kojima joj je opet izjavljivao ljubav i rekao da će i dalje nastaviti sa slanjem poruka ukoliko se ne vide. Zatim ju je jedan dan presreo u kvartu i tražio da odu na piće, na što je ona pristala kojom prilikom mu je pokušavala objasniti da je među njima gotovo. Tijekom ljeta 2018. je ponovno počeo sa slanjem poruka tako da bi tijekom tjedna poslao 3-5 poruka kojima joj je i dalje izjavljivao ljubav, na što ona nije odgovarala. Dok je oštećena jednom prilikom čekala taksi optuženi joj je prišao i ispitivao ju kuda ide te joj je ponudio prijevoz, što je ona odbila. Na Novu 2019. je oštećena zaprimila SMS s njegovog novog broja u kojem joj je čestitao Novu godinu i rekao da je voli, a koje cjelokupno ponašanje je kod oštećene izazvalo osjećaj velikog straha i nelagodu. Optuženi je osuđen na 5 mj. zatvora te mu je izrečena uvjetna osuda od 1 god. Optuženik je naveo da se smatra krivim te je potvrdio da se sve dogodilo kako piše u optužnici i suglasio se s predloženom sankcijom. Olakotne okolnosti se odnose na priznanje počinjenja djela i neosuđivanost, dok je otegotna okolnost to što je protupravno ponašanje trajalo preko godinu dana.¹³⁹ Počinitelj i žrtva iz navedenog slučaja spadaju u iste kategorije kao i u prethodno spomenutom predmetu.

6.4. 48. K-75/21-2 od 20. siječnja 2020.

Sljedeća presuda je 48. K-75/21-2 također s Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Okrivljenik je po navedenoj presudi kriv jer je od sredine 2017. do 10. prosinca 2018. u namjeri da uspostavi neželjeni kontakt s oštećenom., na mobitel oštećene učestalo, s više mobitela u koje je umetao i mijenjao razne SIM kartice različitih brojeva, slao njezine fotografije, fotografije seksualnog sadržaja, videe na kojima su spolni odnosi između muškaraca i žena te video i glasovne poruke seksualnog sadržaja pozivajući ju na druženje. Također ju je nazivao i šutio, a koje ponašanje je kod oštećene izazvalo uznemirenost i strah za vlastitu sigurnost. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 8 mj. te mu je izrečena uvjetna osuda pa kazna zatvora neće biti izvršena ako okrivljeni u roku od 3 god. ne počini

¹³⁹ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 48. K-833/19-14 od 18.6.2020.

novo kazneno djelo.¹⁴⁰ Ovdje se radi o „predatorskom tipu *stalkera*“ jer je *stalking* usmjeren i priprema je za fizički napad i to seksualne prirode, a žrtva spada u kategoriju „stranaca“ jer „predatorski tip *stalkera*“ često za žrtve bira strance te ih seksualno uznemirava.

6.5. 14. K-175/20-18 od 12. travnja 2021.

U presudi 14. K-175/20-18 Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, optužena je oglašena krivom jer je od 1.1.2018. do 20.1.2019., u nakani da uspostavi neželjeni kontakt s oštećenikom s kojim je bila u intimnoj vezi, iako joj je oštećenik jasno dao do znanja da ne želi nikakvu komunikaciju s njom, gotovo svakodnevno kontaktirala na način da mu je slala poruke putem raznih aplikacija i e-maila. Pritom mu je, među ostalim, pisala da će poslati fotografije njegovom ocu, da je iste poslala njegovom ocu s upitom je li mu pozlilo zbog toga, da će mu doći da ga pljune, da će ga naći gdje god bio te mu napraviti problem na poslu. Također je pisala da će ga prestati terorizirati tek kad bude odblokirana. Nadalje, dogovarala je sastanke s njim, uz prijetnje da će mu napraviti veliki problem ako ne dođe, ako zove policiju da to neće biti sve, a sve to popraćeno velikom količinom uvredljivog sadržaja, kojim ponašanjem je kod oštećenog izazvala uznemirenost i zabrinutost da bi njemu ili njemu bliskoj osobi mogla nauditi. Optužena je osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 5 mj. te joj je izrečena uvjetna osuda kojom se određuje da izrečena kazna zatvora neće biti izvršena ukoliko optužena za vrijeme od 1 god. ne počini novo kazneno djelo.¹⁴¹ Ovdje se ponovno radi o kategoriji „odbijeni tip *stalkera*“ u koji spada navedena počiniteljica revoltirana prekidom veze, dok oštećeni spada u „prijašnje intimne partnere“.

6.6. 6 K-125/2019-3 od 21. svibnja 2019.

Sljedeći predmet je 6 K-125/2019-3 s Općinskog suda u Virovitici. Sud je presudio da je optuženica kriva jer je od početka 2014. do 15.2.2019. u namjeri da uznemiri svoju kćer učestalo i ustrajno u kasnim noćnim satima sa svog fiksnog telefona, mobilnog telefona i sa skrivenog broja pozivala oštećenu na njezin fiksni i mobilni telefon, pa kada bi se oštećena javila, vrijeđala bi je pogrđnim riječima ili bi šutjela. Osim vrijeđanja upućenog oštećenoj osobno, pogrđne riječi su upućivane i njenom suprugu te djeci. Nadalje, na adresu prebivališta oštećene poslala je petstotinjak pisama u kojima je vrijeđa pogrđnim riječima, proklinje nju i članove njene obitelji. U desetak pisama poslanih 2018. nalazio se bijeli prah koji je oštećena odnijela na policiju. Sve to je kod oštećene izazvalo osjećaj straha i nelagode za vlastitu sigurnost i sigurnost članova njene obitelji. Optuženica je osuđena na 4 mj. zatvora

¹⁴⁰ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 48. K-75/21-2 od 20.1.2020.

¹⁴¹ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 14. K-175/20-18 od 12.4.2021.

te joj je izrečena uvjetna osuda u trajanju od godine dana. Optuženica poriče počinjenje kaznenog djela te smatra da ju je oštećenica prijavila jer joj je ponestalo novaca, odnosno jer namjerava ostvariti nasljedstvo iza optuženičinog oca, njenog djeda. Olakotnim je cijenjena dosadašnja neosuđivanost optuženice, a otegotnim da je postupanje optuženice izazvalo osjećaj nelagode, nesigurnosti i kod drugih članova obitelji oštećene.¹⁴² U ovom predmetu radi se o „bijesnom tipu *stalkera*“ jer je počiniteljici bio cilj velikom količinom pisama i poziva zastrašiti žrtvu, a žrtva spada u kategoriju „otuđenih članova obitelji“ jer je se majka odrekla, a i oštećena za svoju majku već 7 god. smatra da ne postoji.

6.7. 22 K-42/2020-19 od 5. veljače 2021.

U presudi 22 K-42/2020-19 s Općinskog suda u Virovitici, okrivljeni je oglašen krivim jer je od travnja 2019. do studenog 2019. revoltiran prekidom izvanbračne veze s oštećenom, s kojom ima maloljetnu kćer od 6 godina, svakodnevno putem SMS-a i poziva kontaktirao istu više od 1500 puta. Pritom joj je upućivao niz pogrđnih riječi, da je zlotvor, narkomanka, da je mentalno oštećena, da joj je mjesto u psihijatrijskoj ustanovi, uslijed čega je ista u više navrata blokirala i prekidala njegove pozive pa čak i promijenila broj mobitela. Tijekom boravka okrivljenika u V., okrivljenik je oštećenu svakodnevno presretao na ulici ispred kuće u kojoj živi, ispred vrtića, nasilno se obraćao prema njoj pred djetetom. Oštećena navodi da okrivljenik sve to radi pod izgovorom da želi ostvariti kontakt s djetetom, iako u zadnjih godinu dana nije proveo jedan dan s djetetom. Okrivljeni je oštećenu znao više od 30 puta uzastopno nazivati, a ti su pozivi dolazili i tijekom noći, pa je ona bila uznemirena, a što je uznemiravalo i njihovo dijete. Sve navedeno je kod oštećene prouzročilo uznemirenost i strah za njezinu sigurnost te sigurnost zajedničkog djeteta. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju 8 mj. te mu je izrečena uvjetna osuda u trajanju 2 god. Okrivljenik je izjavio da se ne smatra krivim. Sud je kao olakotnu okolnost uzeo to što je okrivljenik otac maloljetnog djeteta, dok je kao otegotnu okolnost uzeo raniju osuđivanost.¹⁴³ U navedenom predmetu se ponovno radi o „odbijenom tipu *stalkera*“ koji je revoltiran prekidom izvanbračne veze, a žrtva spada u kategoriju „prijašnjih intimnih partnera“.

6.8. 26. K-367/20-7 od 6. ožujka 2020.

Sljedeća presuda je 26. K-367/20-7 Općinskog kaznenog suda u Zagrebu. Optuženi je oglašen krivim jer je od rujna 2019. do siječnja 2020. nakon prekida intimne veze s oštećenom i nakon što su mu od strane Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu 7.12.2019. izrečene mjere

¹⁴² Općinski sud u Virovitici, 6 K-125/2019-3 od 21.5.2019.

¹⁴³ Općinski sud u Virovitici, 22 K-42/2020-19 od 5.2.2021.

opreza u vidu zabrane približavanja, uspostavljanja i održavanja veze sa žrtvom, u nakani da s oštećenom uspostavi neželjeni kontakt, protivno njezinoj volji znajući za izrečene mu mjere opreza, istu skoro svakodnevno kontaktirao. Zvao ju je i slao joj SMS poruke te poruke putem društvene mreže i e-maila. Pritom joj je govorio da će doći do nje, da se želi s njom pomiriti i nastaviti vezu te da je neće pustiti na miru cijeli njen život, iako je znao da oštećena ne želi kontakt s njime, jer mu je to prethodno napisala te je u jednom trenutku blokirala njegove pozive. Kada ju na taj način više nije uspio kontaktirati, u studenom 2019. ju je dočekaao na njenom radnom mjestu na fakultetu, kod parkirališta, gdje ju je pokušao spriječiti da se u svojem vozilu udalji od njega. Nakon toga je oštećena otišla na adresu svog prebivališta gdje je kroz pola sata došao okrivljeni te kucao po njenom prozoru, a kada je ona izašla iz stana pratio ju od tramvajske stanice do trgovine, kojom prilikom ju je potezao za ruksak na leđima i za kapuljaču kaputa. Pritom ju je cijelo vrijeme vrijeđao te ju je nastavio pratiti pri povratku u njen stan, a u jednom trenutku ju je uhvatio rukama i pritisnuo uz ogradu jedne kuće. Nakon što se uspjela osloboditi, nastavio ju je pratiti i vrijeđati sve dok nisu naišla dva prolaznika, koja su ga u tome spriječila. U prosincu 2019. do siječnja 2020. u više navrata je pokušao stupiti u kontakt s oštećenom pozivima i porukama, te ostavljanjem poklona na prozoru njezina stana. Dana 24.1.2020. došao je do stana u kojem je oštećena živjela te nakon što je ista sjela auto otvorio je suvozačeva vrata i sjeo te počeo plakati govoreći da će se ubiti ukoliko ne povuče optužbe protiv njega, da ju voli, da ju nikada neće pustiti na miru te da bi ponovno želio vezu s njom. Sve navedeno je oštećenu uznemirilo, kod nje izazvalo tjeskobu i zabrinutost da bi joj mogao nauditi. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 1 god. te mu je izrečena uvjetna osuda u trajanju od 5 god. Također mu je izrečena sigurnosna mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja oštećene u trajanju od 3 god. Sud je kao olakotne okolnosti uzeo iskreno priznanje okrivljenika i izraženo kajanje zbog počinjenja kaznenih djela, njegovu raniju neosuđivanost, mlađu životnu dob i njegovo primjereno ponašanje pred sudom, dok otegotnih okolnosti na strani okrivljenika nije našao.¹⁴⁴ Počinitelj i žrtva iz navedenog slučaja spadaju u iste kategorije kao i u prethodno spomenutom predmetu.

6.9. K-25/2021-10 od 27. svibnja 2021.

U sljedećem predmetu K-25/2021-10 okrivljenik je, na Općinskom sudu u Virovitici, proglašen krivim za dva kaznena djela, nametljivo ponašanje i oštećenje tuđe stvari, te osuđen na jedinstvenu kaznu. Optuženi je kriv što je od siječnja 2020. do listopada 2020. revoltiran razvodom braka i time što se oštećena odselila iz obiteljske kuće, učestalo kontaktirao

¹⁴⁴ Općinski kazneni sud u Zagrebu, 26. K-367/20-7 od 6.3.2020.

oštećenu, nazivajući ju putem telefona i šaljući poruke. Nadalje, svakodnevno je dolazio do njezine zgrade, u koju je i ulazio, te ju špijunirao ispred ulaznih vrata. Također je u više navrata dolazio na njeno radno mjesto. Pratio ju je prilikom odlazaka kod njezinih roditelja, tražeći od nje da mu se vrati i da popričaju, na što mu je ona u više navrata rekla da ju ostavi na miru. Jednom prilikom ju je sreo u ulici i ponovo pokušao razgovarati s njom, na što mu je ona rekla da to ne želi, da bi ju nakon toga počeo vrijeđati te ju nakon toga pljunuo u lice. Zatim joj je 20.10.2020. prišao u noćnom baru ponovno tražeći od nje da s njim razgovara. Sve navedeno je kod oštećene izazvalo uznemirenost i strah za njezinu sigurnost. Također, u namjeri da ošteti automobil svoje bivše supruge prišao je automobilu te nogom nanio oštećenja prouzročivši time oštećenoj štetu iznosu od 13.079,04 kn. Za kazneno djelo nametljivog ponašanja sud mu je odredio kaznu zatvora u trajanju od 5 mj., a za kazneno djelo oštećenja tuđe stvari, kaznu zatvora u trajanju od 3 mj. te se osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 7 mj., te mu je izrečena uvjetna osuda na način da se izrečena kazna zatvora neće izvršiti ako okrivljenik u roku od 2 god. ne počini novo kazneno djelo, koje vrijeme počinje teći od dana pravomoćnosti presude. Okrivljenik je porekao počinjenje navedenih kaznenih djela te izjavio da se ne osjeća krivim. Sud je kao olakotne okolnosti uzeo raniju neosuđivanost okrivljenika, te cjelokupnu obiteljsku materijalnu situaciju, da je okrivljenik bio teško pogođen odlaskom supruge iz njihove obiteljske kuće gdje su živjeli zajedno sa svoje dvoje maloljetne djece, doprinos oštećene koja je prešućivala okrivljeniku svoje nezadovoljstvo u braku i nije o tome razgovarala s njim za vrijeme njihovog braka, borila se za svoju obitelj, posebno za djecu, već je napustila svoju obitelj i sve prepustila slučaju, što je kod njezine djece i okrivljenika još više izazvalo ljutnju. Otegotnih okolnosti nije bilo.¹⁴⁵ Ponovno, počinitelj i žrtva iz ovog slučaja spadaju u iste kategorije kao i u prethodno spomenutim predmetima.

6.10. K-1921/20-10 od 22. veljače 2021.

U posljednjem predmetu K-1921/20-10 na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu, optužba je odbijena jer je na raspravi od 22.2.2021. prisutna oštećenica izjavila da odustaje od prijedloga za progon okrivljenika. Okrivljeni je od listopada 2019. do studenog 2019., nazivao oštećenu na telefon koji koristi te joj sa svog mobitela učestalo upućivao SMS poruke. U tim porukama ju je pozivao na noćnu šetnju grobljem, predlagao joj da s njim izađe i govorio da s njom želi uspostaviti emotivnu vezu, iako mu je oštećena jasno dala do znanja da s njim ne želi imati nikakav kontakt tražeći ga da ju prestane kontaktirati jer će ga u protivnom prijaviti policiji.

¹⁴⁵ Općinski sud u Virovitici, K-25/2021-10 od 27.5.2021.

Protivno volji oštećene je, iako nije bio u tretmanu kod nje kao socijalne radnice, u više navrata dolazio do njezina ureda u Centru za socijalnu skrb, za vrijeme dok se nalazila na radnom mjestu. Tamo joj je predao rukom pisanu ljubavnu poruku, grebao po vratima njezina ureda, a jednom se prilikom popeo na stolicu na hodniku te kroz staklenu stjenku na vratima pokušao gledati u ured u kojem se nalazila oštećena. Također, dolazio je i na adresu stanovanja njezine majke kojom prilikom je zvao oštećenu tražeći ju da izađe iz zgrade. Cjelokupno ponašanje je kod imenovane izazvalo osjećaj uznemirenosti i osobne ugroženosti.¹⁴⁶ Iz navedenog nedvojbeno proizlazi da je okrivljeni ostvario obilježja kaznenog djela nametljivog ponašanja te da bi za isto, vrlo vjerojatno, bio i osuđen da oštećena nije odustala od prijedloga za progon. Počinitelj iz navedenog slučaja spada u kategoriju „nekompetentnog obožavatelja“ jer mu nedostaju odgovarajuće društvene vještine što je vidljivo iz toga što je oštećenoj grebao po vratima te kroz staklenu stjenku na vratima pokušao gledati u njen ured. Oštećena spada u kategoriju „stranaca“ jer žrtve te kategorije najčešće progone „nekompetentni obožavatelji“. Također, žrtve „nekompetentnog obožavatelja“ često primaju darove, kao što je i u ovom slučaju počinitelj oštećenoj predao rukom pisanu ljubavnu poruku.

¹⁴⁶ Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1921/20-10 od 22.2.2021.

7. ZAKLJUČAK

Iz svega ranije navedenog možemo zaključiti da, nametljivo ponašanje obuhvaća niz radnji kao što su uhođenje, vrebanje, praćenje, uključivanje u neželjenu komunikaciju, vrijeđanje te svako drugo ponašanje počinitelja (*stalkera*), usmjereno prema određenoj drugoj osobi (žrtvi) koje kod nje uzrokuje uznemirenost, nelagodu, tjeskobu i/ili strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba. Za razliku od mnogih drugih kaznenih djela, nametljivo ponašanje karakterizira njegovo ponavljanje i ustrajnost, stoga smatram da je svrsishodno (osim policije, sudova, odvjetnika i ostalih aktera kaznenog postupka) u postupak uključiti i pružatelje zdravstvene skrbi, psihologe i socijalne radnike koji će žrtvi pružiti emocionalnu i psihološku pomoć koja joj je potrebna s obzirom na sve posljedice koje nametljivo ponašanje može imati na žrtvu u vidu anksioznosti, konstantnog straha i nemira, promjena životnih navika i životne sredine, nepovjerenja u druge, itd. Spomenuto nepovjerenje, iako može biti apsolutno razumljivo, može dovesti do društvene izolacije te tako još više udaljiti žrtve od njihovih uobičajenih izvora podrške te im povećati osjećaj bespomoćnosti, koji osjećaj također može biti pojačan neučinkovitim pravosudnim sustavom. Podcjenjivanje težine i opasnosti nametljivog ponašanja je svakako jedan od glavnih problema njegovog suzbijanja i pomoći žrtvama koje se bore s posljedicama koje im ono uzrokuje. Također je i spomenuta tamna brojka kriminala, odnosno sva ostvarena, a neregistrirana kaznena djela, problem suzbijanja nametljivog ponašanja. Mišljenja sam da do neprijavlivanja nametljivog ponašanja možda dolazi zbog nepovjerenja u pravosudni sustav, a možda i zbog neznanja da navedeno ponašanje uopće predstavlja kazneno djelo. Nametljivo ponašanje, iako je u RH kazneno djelo skoro jedno desetljeće, i dalje je nepoznat pojam za mnoge, uz to što se redovito minimizira njegova opasnost. Iz statističkih podataka navedenih u 5. poglavlju možemo vidjeti da u promatranom razdoblju od 2019.-2021. imamo uzlazni trend optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo nametljivog ponašanja. Nadalje, možemo zaključiti da je značajno više muških počinitelja nametljivog ponašanja nego ženskih. Pa je tako 2019., od ukupno 113 osuđenih počinitelja za nametljivo ponašanje bilo 23 žene. 2020. je bilo 24 osuđenih žena od ukupno 150 osuđenih počinitelja za nametljivo ponašanje, dok je 2021. od ukupno 160 osuđenih počinitelja za nametljivo ponašanje bilo 20 osuđenih ženskih počinitelja. Što se tiče spola počinitelja možemo izvesti zaključak da se statistički podaci i prikazani slučajevi iz sudske prakse podudaraju te je zaista više muških počinitelja nametljivog ponašanja. Također, iz prikazane sudske prakse možemo vidjeti da je znatno više ženskih žrtava nametljivog ponašanja. Iz spomenutih statističkih podataka, a i sudske prakse, vidimo da je uvjetna osuda najčešća sankcija koja se izriče osuđenim počiniteljima nametljivog ponašanja. *Cyberstalking*

svakako predstavlja sveprisutniji način počinjenja nametljivog ponašanja, naročito u sadašnje vrijeme sve veće informatizacije i kompjuterizacije. Upravo iz preventivnih razloga, smatram da bi svatko od nas trebao pridati više opreza i pozornosti privatnim informacijama koje čini dostupnima *online*. Mišljenja sam da zbog svega navedenog nametljivo ponašanje treba shvatiti posebno ozbiljno upravo zbog svih posljedica do kojih ono može dovesti, a s kojima se žrtve nose i nakon osude počinitelja. Držim da puno ljudi podcjenjuje težinu ovoga kaznenog djela, naročito u situacijama kada je počinitelj bivši ili potencijalni partner, a žrtva žena, stavljajući takvo ponašanje u kontekst „ženske potrebe za pažnjom“ ne shvaćajući ozbiljno posljedice do kojih ono može dovesti. Čini mi se da takvi stavovi potječu iz vremena kada se od muškarca očekivalo da osvaja ženu i ne prihvaća „ne“ kao odgovor. Također je bitno za naglasiti da, nametljivo ponašanje može vrlo lako prerasti u fizičko nasilje te je od krucijalne važnosti reagirati na vrijeme. Sukladno navedenom, smatram da je potrebno educirati društvo o svim oblicima ovoga djela i njegovoj pogibeljnosti po pojedinca i njegove bližnje jer upravo društvena podrška žrtvama i društvena osuda počinitelja „igraju“ važnu ulogu u prevenciji i represiji kako navedenog tako i ostalih kaznenih djela.

8. POPIS LITERATURE

8.1. Knjige

Derenčinović, Davor; Getoš, Anna-Maria. Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava. Zagreb: Pravni fakultet, 2008., str. 105-106, 137-141.

Mullen, Paul; Pathe, Michele; Purcell, Rosemary. *Stalkers and their victims*. Cambridge University Press, 2009., str. 46.-51.

Pathe, Michele. *Surviving Stalking*. Cambridge University Press, rujan 2009., str. 7-14, 19-30.

8.2. Znanstveni članci

Bumči, Koraljka. Kazneno djelo „Nametljivo ponašanje“ u novom Kaznenom zakonu. Novi Informator, siječanj 2012., br. 6039., str. 1-2.

Getoš Kalac, Anna-Maria; Pribisalić, Dalia. Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70 (2020.), 5, str.637-673.

Gudelj, Gloria. Pravno uređenje nametljivog ponašanja u hrvatskom i stranom zakonodavstvu. Pravnik, 53 (2019.), br.105, str. 61-75.

West, Sara; Hatters Friedman, Susan. *These Boots are Made for Stalking: Characteristics of Female Stalkers*. *Psychiatry (Edgmont)*. 2008; 5(8): 37–42.

Kaleb, Zorislav. Najvažnije izmjene novele Kaznenog zakona iz 2015. Novi Informator, svibanj 2016., br.6417., str. 6-8.

Kantolić, Sandra. Peta Novela Kaznenog zakona. Novi informator, travanj 2020., br.6625, str.7-9.

Linden, Sophie. *OPINION -Let's talk about stalking*. *London Evening Standard*, travanj 2022.

Maršavelski, Aleksandar; Juras, Damir. Kriička analiza Prijedloga pete novele Kaznenog zakona. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 26(2), 2019., str. 529-559.

Maxwell, Amy. *Collegiate stalking perpetrators: A systematic literature review on the precipitating events, relational patterns, and attachment styles of high-risk individuals*. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, Vol 83 (5-B), 2022.

Purcell, Rosemary; Pathe, Michele; Mullen, Paul. *A Study of Women Who Stalk. The American Journal of Psychiatry*, 2001., str. 2056-2060.

8.3. Pravni propisi

Kazneni zakon, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21

Kazneni zakon, NN 125/2011

Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/2015

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/2019

Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19

Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji NN-MU 3/18.

Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19

8.4. Internetski članci

Analyzing Stalking Laws. Stalking resource center, http://www.ncdsv.org/images/nvcv-src_analyzingstalkinglaws.pdf (13.5.2022.)

Dnevnik.hr. Fantom s Trešnjevke završio u Remetincu, 11.5.2022., <https://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/fantom-s-tresnjevke-zavrsio-u-remetincu---723694.html> (14.5.2022.)

Iljazović, Bernard. Novosti u Kaznenom zakonu, prosinac 2019., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/40245> (28.5.2022.)

Jutarnji.hr. NAMETLJIVO PONAŠANJE Osječanki prijeti zatvor jer je sugrađanku terorizirala pismima, 17.4.2014., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/nametljivo-ponasanje-osjecanki-prijeti-zatvor-jer-je-sugradanku-terorizirala-pismima-790807> (21.5.2022.)

Online harassment and cyberstalking, listopad 2018., <https://privacyrights.org/consumer-guides/online-harassment-cyberstalking> (13.5.2022.)

The Protection from Harassment Act 1997. Carruthers law, travanj 2021., <https://www.carruthers-law.co.uk/articles/the-protection-from-harassment-act-1997/> (13.5.2022.)

Turković, Marina. Nametljivo ponašanje, prosinac 2014., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/20182> (12.5.2022.)

8.5. Izvješća

Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=puno%20ljetni%20po%20C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela%20prema%20vrsti%20odluke> (30.5.2022.)

Državni zavod za statistiku, <https://podaci.dzs.hr/hr/search?q=malo%20ljetni%20po%20C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela%20prema%20vrsti%20odluke> (30.5.2022.)

Gender-based Violence, Stalking and Fear of Crime. Country Report Italy, EU-Project 2009-2011., siječanj 2012., http://www.gendercrime.eu/pdf/gendercrime_country_report_italy_english.pdf (14.5.2022.), str. 12-13.

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji- Pojašnjavajuće izvješće, travanj 2011., t. 182.-186.

Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/MDOMSP%20dokumenti//Istanbulska_letak_FINAL.pdf (27.5.2022.)

8.6. *Sudska praksa*

Sudska praksa, Vrhovni sud Republike Hrvatske, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/home>
(3.6.2022.)

Općinski sud u Virovitici, 6 K-125/2019-3 od 21.5.2019.

Općinski sud u Virovitici, 22 K-42/2020-19 od 5.2.2021.

Općinski sud u Virovitici, K-25/2021-10 od 27.5.2021.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 29. K-240/16-35 od 16.12.2016.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 48. K-75/21-2 od 20.1.2020.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 26. K-367/20-7 od 6.3.2020.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 48. K-833/19-14 od 18.6.2020.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1921/20-10 od 22.2.2021.

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 14. K-175/20-18 od 12.4.2021

Općinski kazneni sud u Zagrebu, 24. K-280/20-31 od 20.9.2021.

ŽS u Bjelovaru, KŽ-200/2014 od 8.1.2015.

ŽS u Bjelovaru, KŽ-217/2015 od 21.1.2016.

ŽS u Bjelovaru, KŽ-131/2017 od 14.9.2017.